

SZAKDOLGOZAT

SZÖGYI TÍMEA

KÁROLI GÁSPÁR REFORMÁTUS EGYETEM
TANÍTÓKÉPZŐ FŐISKOLAI KAR
PEDAGÓGUSKÉPZŐ INTÉZET

KISKŐRÖS VÁROS NÉPI HAGYOMÁNYAI A SZLOVÁK
ÖRÖKSÉG JEGYÉBEN
(szakdolgozat)

Témavezető:

DR. CSONTOSNÉ DR. BUZÁS ZSUZSA
főiskolai adjunktus

Készítette:

SZŐGYI TÍMEA
tanító szakos hallgató

Kecskemét

2022

TARTALOMJEGYZÉK

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS	6
1. BEVEZETÉS	7
2. TÖRTÉNELMI VISSZATEKINTÉS	9
3. MUZEÁLIS ÉPÜLETEK SZLOVÁK EMLÉKEKKEL	11
3.1. Szlovák Tájház	11
3.2. Petőfi Szülőház és Emlékmúzeum.....	12
3.3. Hagyományok Háza.....	13
4. SZLOVÁK HAGYOMÁNYŐRZÉS A VÁROSBAN	25
4.1. Szlovák lakodalom régen és napjainkban	25
4.2. Gyermekek születése, gyermeknevelés körüli hagyományok szlovák családokban	27
5. KISKÖRÖS 300	Error! Bookmark not defined.
6. HAGYOMÁNYŐRZŐK	16
6.1. Kiskörösi Szlovák Nemzetiségi Népdalkör és Citerazenekar	16
6.2. Szivárvány Néptáncgyűttes	16
6.3. Gmoser Györgyné Zsuzsa néni	16
6.4. Barkóczi Jánosné.....	16
7. VISELET	19
7.1. Díszítőanyagok.....	19
7.2. Menyasszonyi koszorú.....	19
7.3. Gyerekek viselete	19
7.4. Nők viselete.....	20
7.5. Férfiak viselete	22
Adatközlők saját emlékei	24
Kuti Pálné.....	24
Barkóczi Jánosné Ica néni	24
8. EMLÉKEK	17
8.1. Györk Ernőné Ildikó	17
8.2. Kuti Pálné.....	17
8.3. Hazafi Sándorné Ica néni	17
8.4. Barkóczi Jánosné Ica néni.....	18
9. GASZTRONÓMIA	29

9.1.	Saját tapasztalatok, emlékek	29
	Kúti Pálné.....	29
	Barkóczi Jánosné Ica néni	29
	Hazafi Sándorné Ica néni.....	29
9.2.	Receptek.....	30
9.2.1.	Sztrapacska - Sztrapacsky	30
9.2.2.	Hólabda, heróka - Hólabdy	30
9.2.3.	Krumplis kása.....	31
9.2.4.	Kiskőrösi húsos káposzta	31
9.2.5.	Örömkalács-Radosznyika.....	31
10.	A SZŐLŐ ÉS A BOR VÁROSA.....	32
11.	SZLOVÁK NÉPZENEI ÖRÖKSÉG	33
12.	KUTATÁSOM CÉLJA, EREDMÉNYE	37
12.1.	A kérdőív bemutatása	37
12.2.	A kutatás eredménye.....	38
13.	HAGYOMÁNYÖRZÉS AZ ÁLTALÁNOS ISKOLÁBAN.....	50
14.	ZÁRÓ GONDOLATOK	56
15.	IRODALOMJEGYZÉK	56
16.	MELLÉKLETEK	58
16.1.	1. számú melléklet: A kérdőív.....	59
16.2.	2. számú melléklet: Szlovák Népdalkör.....	69
16.3.	3. számú melléklet: Balról fent: esküvői pár. Jobbról fent: jegyespár. Alul: fiatal lányok viseletben.....	69
16.4.	4. számú melléklet: Hajadon lányok az oltár körül a kiskőrösi Evangélikus Templomban.....	70
16.5.	5. számú melléklet: Szlovák ének 119. oldal Forrás: GMOSER Györgyné: Bátorság kell a hűséghez (2019).....	70
16.6.	6. számú melléklet: Szlovák ének 120-121. oldal Forrás: GMOSER Györgyné: Bátorság kell a hűséghez (2019).....	71
16.7.	7. számú melléklet: Szlovák ének 122-123. oldal Forrás: GMOSER Györgyné: Bátorság kell a hűséghez (2019).....	71

Ábrajegyzék

1. ábra: Szlovák Tájház – Kiskőrös	11
2. ábra: Petőfi Sándor Szülőháza Kiskőrösön	13
3. ábra: Petőfi Sándor Emlékmúzeum - Kiskőrös.....	13
4. ábra: Hagyományok Háza – Kiskőrös.....	14
5. ábra: Szujer Klaudia és Burdán Attila esküvője 2018	27
6. ábra: Gmoser Györgyné könyvbemutatója.....	Error! Bookmark not defined.
7. ábra: Viseletbe öltözött idősök az Evangélikus Templomban, Kiskőrös 300.....	Error! Bookmark not defined.
8. ábra: Kiskőrösi tót lányok az oltár körül az Evangélikus Templomban	24
9. ábra: Sztrapacska.....	30
10. ábra: Hólabda	30
11. ábra: Kiskőrösi Gondúzó Borlovagrend	32
12. ábra: Ballada	35
13. ábra: A kitöltők életkora (%p)	38
14. ábra: Lakóhely meghatározása (%p).....	39
15. ábra: A kitöltők iskolai végzettsége (%p).....	39
16. ábra: Hagyományörző csoporttagok (%p).....	40
17. ábra: Szlovák hagyományok ismerete (%p).....	40
18. ábra: Hagyományok ápolása (%p)	41
19. ábra: Népviselet ismerete (%p).....	42
20. ábra: Tájház működésének kezdete (%p).....	42
21. ábra: Év Tájházának ismerete (%p)	43
22. ábra: Szlovák származás ismerete (%p).....	45
23. ábra: Hagyományörzés módjának ismerete (%p).....	46
24. ábra: Hagyományörző csoportban való részvétel (%p).....	46
25. ábra: Helyi múzeumok ismerete (%p).....	47
26. ábra: Hagyományörző személyek ismerete (%p)	47
27. ábra: Megnevezett személyek (%p)	48
28. ábra: Részvételi szándék szakkörön, foglalkozáson (%p).....	48

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Szeretnék köszönetet mondani témavezetőmnek, dr. Csontosné dr. Buzás Zsuzsának, hogy tanácsaival, szakmai ismereteivel segítette a munkámat az elmúlt évek folyamán. Hálával tartozom továbbá Dicsa Tiborné Matusik Máriának, a KEVI Petőfi Sándor Általános Iskola pedagógusának, aki a gyakorlataim során elkötelezetten támogatott és a szakdolgozat elkészítéséhez is segítséget nyújtott osztályával együtt. Külön köszönetet szeretnék mondani férjemnek és kislányomnak, akik végtelen szeretettel, kitartással és türelemmel kísérték az egyetemi tanulmányaimat, valamint a szakdolgozatom megírását.

1. BEVEZETÉS

„A kultúra egyik legfőbb feladata ma, hogy az ember gerincét egyenessé tegye, méltóságot és önbizalmat adjon. Tartást, szemben a mindennapi élet jó néhány elkedvetlenítő pillanatával. Célunk az egyéni és közös öröm. A cél maga az élet, az életöröm, a közös munka és játék.”

(Szász János)

Minden nemzet, közösség attól egyedi, hogy olyan jellemző értékrendet képvisel, amit kifejezetten az ő kultúrája, környezete, életkörülményei, népszokásai, viselete, és saját értékrendszere formált és alakított az idők folyamán. Természetesen egy adott közösség minden tagja egyénileg alakítja a saját, egyedi módján a helyi népszokásokat, hagyományokat. Ezáltal változik minden kulturális tradíció az újabb generációk megszületésével. Mindenki tesz hozzá vagy vesz el belőle valamit. Így könnyen megtörténhet, hogy egy-egy olyan népszokás, amit nagyon réginek gondolunk, valójában megújult formában csak alig néhány évtizede van jelen. Kodály Zoltán eképp fogalmazta meg: *„a hagyományok formái változhatnak, de lényege ugyanaz marad, amíg él a nép, amelynek lelkét kifejezi.”* (Erdélyi-Molnár, 2017, old.: 68).

Egy gyermek számára a családi és nemzeti ünnepeink nem csupán érdekes napok, hanem olyan iránymutatók, melyek segítik tájékozódni a család, a közösség, a nemzet közös útján élete végéig. A hagyományoknak köszönhetően még ott sem ér mindez véget, hiszen apáról fiúra újabb nemzedékek életén átível. John Gillis amerikai történész úgy vélte, hogy nem csak egy, hanem átvitt értelemben két családuk van. Az egyik, amellyel együtt éljük a hétköznapiakat és az ünnepeket, a másik pedig egy *„szimbolikus család”*. Ebben a jelképes családban jelen vannak a már eltávozott, valamint a még meg sem született családtagok is.

Témaválasztásom oka leginkább a fent említett nemzedékek közötti kapcsolatban rejlik. Hiszem, hogy pedagógusként még inkább olyan értéket kell képviselnünk, ami összetartja az embereket, legyen az fiatal vagy idős. Továbbá formálja a városunk közösségét, a felnövő korosztályt pedig hozzásegíti a múlt részletesebb megismeréséhez. Támogatni kell őket abban, hogyan tudják beépíteni a mindennapi életükbe a hagyományok megővését, továbbadását.

Mindig is nagyon fontos volt számomra a népi kultúra, a népzene, a népművészet. Már általános iskolában a zene kiemelkedő szerepet töltött be az életemben elsősorban a nagymamámnak köszönhetően, aki mindig is csodálta a zene kiváló művelőit. Tőle kaptam az első hangszeremet, egy szintetizátort, ami később a mindennapi életem részévé vált. Mivel egy kis faluban nőttem fel Kiskőrös mellett, Kaskantyún, ahol zeneiskolai oktatás hiányában a helyi evangélikus lelkész nő támogatásával ismertem meg a zenei alapokat. Amikor a tudásom már biztosabb alapokon nyugodott, 13 éves koromtól helyettes kántorként a helyi evangélikus egyházban tevékenykedtem. Időközben

egy néptáncsoport tagjaként a népzene iránti szeretetem is megélhettem. Ennek köszönhetően megismertem a hagyományaink fontosságát, az életünkben betöltött szerepét. Az évek folyamán rá kellett, hogy jöjjelek arra, hogy bármilyen esemény történt az életemben, a zenének mindig is különleges helye van a szívemben.

Munkám során kiemelkedőnek tartom, hogy a néphagyományok műveltségi tényezőként, érvényes tudásként mutatkozzanak meg az oktatás területén. Úgy gondolom, hogy az általános műveltség része kell, hogy legyen a hagyományos műveltség is, magában foglalva a népszokások, népzene, népköltészet területeit is. A továbbiakban is szeretném beépíteni a gyerekek mindennapjaiba a népi kultúra fontosságát azzal a céllal, hogy azok a tanulók, akikkel foglalkozom, szintén irányítúként tekinthessenek rá életük során. A néphagyomány olyan, mint egy fa, melynek gyökerei megmutatják honnan indultunk. Az ágai mi, emberek vagyunk, akiknek meg kell mutatni az új hajtásoknak, hogy honnan, hová tartunk.

2. TÖRTÉNELMI ÁTTEKINTÉS

Az 1600-as években az Alföld volt a legsűrűbben lakott terület Magyarországon. Az ott élők kegyetlen fosztogatás elszenvedői voltak a török időkben. Nehezítették a helyi lakosság életét a korra jellemző járványok okozta veszélyek. Mindez olyan mértékben gyakorolt hatást az ott élőkre, hogy a következő évszázadban szinte teljes mértékben elnéptelenedett az Alföld területe. Eltűntek a kisebb mezővárosok, valamint az apró falvak is. A lakosság a nagyobb mezővárosokban, továbbá az emberek egy része a mocsaras vagy lápos területeken keresett menedéket. Így alakult ki a Háromváros, vagyis Cegléd, Nagykőrös és Kecskemét, valamint Szeged, Debrecen, Hódmezővásárhely nagyobb mezővárosok is (Suba, 2018).

Miután a törököket a 17. század végén kiűzték Magyarországról, az északi területeken élő szlovák lakosság elkezdett a délebben fekvő területekre vándorolni. Ennek több oka is volt, például a saját területükön a termőföld minősége nem volt megfelelő, valamint nagyon erős kötöttségű jobbágyi sorban éltek. Továbbá vallási okokkal is magyarázhatóak a vándorlások, hiszen az ellenreformáció kialakulása miatt állandó rettegésben éltek a szlovákok, akiknek körülbelül kétharmad része evangélikus vallású volt. Az 1800-as évek elejére közel 40 ezer volt a szlovákok száma hazánkban. A betelepítések nem egyszerre, hanem több hullámban történtek. A földesurak megpróbálták homogén falvakat, településeket kialakítani a bevándorlókból. Akadtak, akik csak katolikus, vagy csak evangélikus lakosokat engedtek a birtokukra. Wattyay Pál I. Lipót császártól elismerésként a katonai szolgálataiért kapott 45 ezer hold földet, mely Kiskőröst és a hozzá tartozó hat pusztát jelentette: Kaskantyú, Tabdi, Csengőd, Kisbócsa, Cebe, valamint Tázlár területeit. 1718 májusában írták alá a letelepítési szerződést Pesten. A Felvidéki Vármegyéből kerültek ide a betelepítettek, Túrócz, Nyitra, Hont, Pest térségekből. Csak evangélikus szlovákokat engedett a Wattyay család betelepíteni (Araczkai és Mtsai, 1989, old.: 87).

Az ide települt jobbágyoknak azon települések neveit adták, ahonnan származtak. Innen erednek a ma is használatban lévő vezetéksorok, mint például Domonyi, Csővári, Opauszki, Szenohradzki vagy Aszódi. 1720-ra már a betelepült lakosság száma akkorára nőtt, hogy saját egyházat is alakítottak. Ezt azonban 1730. május 22-én III. Károly parancsára felgyújtották az ellenreformáció következtében. Több mint 50 évig nem volt szabad vallásgyakorlás. 1783-ban Kiskőrösön már megközelítőleg 500 lakóház és közel 5000 fő élt. 1784-ben Kiskőrös megkapta a vásártartási jogot, valamint a mezővárosi rangot II. Józseftől. Szintén ebben az évben készült el a város hivatalos pecsétje. Az itt élők nagy része szlovák nemzetiség volt. Pontos létszámadatokra utalások nem találhatók, az evangélikus egyház adatai engednek erre következtetni. A szlovák mezővárosok közül Kiskőrös volt a legjelentősebb kereskedelmi központ Dél-Magyarországon. Ez nagymértékben hozzájárult a szlovák nyelv mellett a magyar nyelv szükségessé válásához a szlovák

lakosság körében. A férfiaknak ismerniük kellett ezen kívül a német nyelvet a kötelező katonai szolgálat miatt. A nőknek is meg kellett ismerni a magyar nyelvet, amikor a környező településekre mentek aratásra, mezőgazdasági munkákra. Hamarosan a magyar nyelv vált uralkodóvá ezeken a szlovák településeken is. Az 1800-as évek végén a szlovákok még a saját evangélikus énekeskönyvükből, azaz a *Tranosciusból* énekeltek az istentiszteleteken. A 19. század végén és a 20. század elején kezdtek áttérni a magyar nyelvre az iskolákban is és az evangélikus egyházban is (Filus, 2017, old.: 25).

3. MUZEÁLIS ÉPÜLETEK SZLOVÁK EMLÉKEKKEL

3.1. Szlovák Tájház

Annak érdekében, hogy a hagyományok és népi kultúra fennmaradjon, 1976-ban megnyitották a Szlovák Tájházat Kiskőrösön (1. ábra).

1. ábra: Szlovák Tájház – Kiskőrös

(Forrás:

http://www.museum.hu/muzeum/125/Petofi_Szulohaz_es_Emlékmuzeum_-_Szlovak_Tajhaz (2022.04.18)

Maga az épület alaprajzi elosztása szerint alföldi háztípus, amely, ahogy a deszkahomlokzaton is látható, 1839-ban épült. Ugyanazon tetőszerkezet alatt található a lakóépület, valamint a gazdasági épület is, mely a kamrát és az istállót jelenti. A különálló épületben kapott helyet a nyári konyha, de ez már később épült. Az épület az akkori építési szokásoknak megfelelően vert vályogból készült, melyet kívül-belül sárral tapasztottak, majd fehérre meszelték. A lábazat, a gerendák, valamint a külső-belső nyílászárók a jellemző „tót” gálickék színt kapta. Ennek nagy hagyománya volt Kiskőrösön. Az idősebb nemzedék ma is gyakran használja ezt a színt.

A ház háromosztatú, mely ki van egészítve egy kamrával. A lakórész hosszúsága 16,65 méter, az utcafront 5,75 méter. A kamrához csatlakozik egy istálló, mely 7,65 méter hosszúságú. A ház teljes hosszúsága így 24,3 méter. A házban a lakó- és a gazdasági részeket egy fedélszék borítja, viszont tűzfal nem határolja el őket egymástól. A főfalak vastagsága 65 cm. Az utcai szobát tisztaszobának hívják, melynek hossza 4,8 méter, szélessége 4,44-4,5 méter. Ebben a helyiségben két kisméretű ablak található, egyik az utcafrontra, másik pedig az udvari homlokzaton helyezkedik el. A

tisztaszoba ajtaja a pitvarból nyílik, mely egy kiszolgálóhelyiségként vagy előtérként működött. A berendezés egy 20. század eleji jómódú kiskőrösi szlovák család berendezési tárgyait mutatja be. A tájház berendezését, a kiállított tárgyak elrendezését Dr. Bellon Tibor néprajzkutató forgatókönyve alapján készítették el. A kiállítás kötött, emiatt újabb kiállítási tárgyakkal nem lehet bővíteni. Az idők folyamán érkeztek újabb felajánlások, melyek elhelyezése nehézkes volt a tájházban. Ezért egy sikeres pályázatot követően újabb látványtárat alakítottak ki. Létrehozásával a kiskőrösi Tájházzal az ország egyik legimpozánsabb ilyen jellegű intézményei között tartják számon. Ennek is köszönhető, hogy 2006-ban elnyerte „Az év Tájháza” elismerést. 2021 februárjában kezdtek hozzá egy nagyszabású felújítási munkafolyamatba a tájházban. Mielőtt megkezdődtek a munkálatok, egy előkészítési szakasz segítségével határozták meg a szakemberek a felméréseket, szakvéleményeket, melyekre a későbbiek során szükség volt (Filus, 2020, old.:3).

Ezen okmányok szükségeltettek ahhoz, hogy a felújítás menetét elkészíthessék. Statikai és építésmű leírást tartalmazott az előkészítő szakaszhoz tartozó kérelem, valamint egy szondázó (roncsolási) falkutatási vizsgálatot. Ez megállapította, hogy a vastag festékréteg alsó részén a kiskőrösiek által sajátjukként ismert gálickék szín helyett egy kékes-zöldes-szürkés árnyalatú réteget találtak. Ennek köszönhetően erre, az eredeti színre állították vissza a nyílászárók színét. A tájház műszaki átadására 2021. május 27-én került sor (Si-Ma Szakértői Vélemény 2020, old.:11).

3.2. A Petőfi Szülőház és Emlékmúzeum

Az együttes intézmény alappillére a Petőfi Sándor Szülőház (2. ábra), melyre a kiskőrösiek úgy tekintenek, mint a legnagyobb értékükre a városban. A ház maga hozzávetőleg 1780-as évekbeli építésű, mely háromszatú és nádfedelel. A szülőház egyedülálló abban a tekintetben, hogy ez volt az országunk első irodalmi emlékháza. A szülőház mellett található az Emlékmúzeum (3. ábra), és a két épület között elhelyezkedő Petőfi Műfordítói Szoborpark. Olyan tematikus múzeumként tartják számon, amelyben irodalomtörténeti, kultusztörténeti, néprajzi, képzőművészet és könyvészeti gyűjteményeknek ad helyt. Közel 20 eseményt szerveznek évente a múzeum és a város tagjai, ami főként Petőfi életét mutatja be, kiemelve annak egy-egy fontos és emlékeztető pillanatát. A helyi szervezésű rendezvényeken kívül olyan országosan elismert eseményeknek is helyt adnak, mint a *Múzeumok Éjszakája*, *Közösségek Hete*, *Tájházak Napja*, *Múzeumok Majálisa*.

2. ábra: Petőfi Sándor Szülőháza Kiskőrösön

3. ábra: Petőfi Sándor Emlékmúzeum - Kiskőrös

(Forrás: <https://bagyinszki.eu/archives/252>) (2022.04.18)

3.3. A Hagyományok Háza

2021-ben nyitotta meg kapuját a Hagyományok Háza Kiskőrösön (4. ábra), mely otthont ad a helyi nemzetiségi önkormányzatoknak és a Kiskőrösi Szlovákok Egyesületének. Ezen felül aktív részese az intézmény a városban megrendezésre kerülő hagyományörző, kulturális eseményeknek is. Teret kapnak itt a népi mesterségek, kézműves rendezvények, programok, segítve a lakosság ismereteinek bővítését ezen a területen. A több mint 100 m²-es rendezvényterület lehetővé teszi, hogy a

gasztronómiai, képzőművészeti, költészeti, népművészeti, vagy zenei alkalmaknak állandó helyet biztosítson (Weigand-Kiss, 2021).

4. ábra: Hagyományok Háza – Kiskőrös

(Forrás: <https://vira.hu/2021/03/04/hagyomanyok-haza-kiskoroson/>) (2022.04.18.)

4. KISKÖRÖS 300. ÉVFORDULÓJA

2018-ban ünnepelte a szlovákok betelepítésének 300. évfordulóját Kiskőrös városa. Az ünnepségsorozat Pünkösdkor vette kezdetét, és egész éven át tartott (7. ábra). Gmoser Györgyné könyvbemutatója is az éves programok között szerepelt. Zsuzsa néni a Kiskőrösi Szlovákok Szervezetének elnöke közel 50 éve foglalkozik a kiskőrösi szlovákok összetartásával. Könyvének címe: *Bátorság kell a hűséghez* (6. ábra).

5. ábra: Gmoser Györgyné
könyvbemutatója

Forrás: Subáné Kiss Krisztina

6. ábra: Viseletbe öltözött idősök az Evangélikus Templomban, Kiskőrös 300.

5. HAGYOMÁNYŐRZŐK

5.1. Kiskőrösi Szlovák Nemzetiségi Népdalkör és Citerazenekar

Az együttes 1976-ban alakult helyi népzene kedvelő fiatalokból. Tevékenységük azóta is folyamatos, bár a tagok jó része azóta idős korba lépett. Többen közülük már elhunytak, az utánpótlás nehézkes. Ma már főként idős hölgyek vesznek részt a népdalkör és a citerazenekar tevékenységében.

5.2. A Szivárvány Néptáncegyüttes

Az együttes 1978-ban alakult, vezetőjük Szilágyiné Suba Éva. Munkájukkal hozzájárulnak mind a helyi, mind pedig a határon túli szlovák néptánc, népdalok, hagyományok fennmaradásához. Rendszeresen vendégszerepelnek külföldön, de a helyi programok tevékeny résztvevői is. Havonta rendeznek tánc házi alkalmakat, melyre minden érdeklődőt szeretettel várnak.

5.3. Gmoser Györgyné

Kiskőrösi Szlovákok Szervezetének Elnöke és a Szlovák Népdalkör vezetője, aki 1972 óta tartja össze a kiskőrösi szlovákokat. 2013-ban megkapta a Kiskőrös Város Díszpolgára címet. Megjelent könyve a korábban is említett *Bátorság kell a hűséghez* (2018). Nemzetiségekért Díj kitüntetést kapott szintén 2018-ban.

5.4. Barkóczi Jánosné

Barkóczi Jánosné szlovák hagyományok őrzője, magángyűjtő. Gyűjteménye főként női népviseleti darabokat tartalmaz. Ritkaságnak számít, hogy a gyűjtemény teljes viseleteket, komplett ünnepi és hétköznapi öltözékeket, alsó- és felsőruházatokat, fehér és díszes főkötőket, fejkendőket, vállkendőket, kendőbetéteket alkotják a különleges összeállítást.

6. NÉPHAGYOMÁNYOKKAL KAPCSOLATOS EMLÉKEK

Személyesen kerestem fel a kiskőrösi hagyományokban véleményem szerint igen jártas négy adatközlőt, hogy a népi kultúrával kapcsolatban érdeklődjek emlékeik, ismereteik felől. A szakdolgozat írása folyamatában három-négy alkalommal került sor interjúkra az idős nénikkel egyenként, összesen 15 alkalommal beszélgettem velük a kiskőrösi hagyományőrzéssel kapcsolatban. Mindegyiküket személyesen, az otthonukban kerestem fel, emlékeik rögzítését diktafon segítségével végeztem. Hazafi Sándorné Ica néni az interjú közben megmutatta teljes viseletes ruhatárát, melyről engedélyével fotókat készítettem, melyek az 1. számú Mellékletben láthatóak.

6.1. Györk Ernőné

„A kiskőrösi emberek mindig is nagyon szorgalmas és dolgoz emberek voltak. Hiába kerülnek akadályok eléjük, mindig megtalálják a módját, hogy jobbra tegyék az adott helyzetet.”

6.2. Kuti Pálné

„Kislánykoromban több nemzedék élt együtt. Mindannyian egy szobán osztottunk, nem volt külön gyerekszoba, mint most. De minden jó volt, békességben éltünk. Akkoriban úgy volt, hogy egyik testvér hordta a másik testvér ruháját is. Azért, hogy legyen saját ruhám, eljártam napszámba, és abból vettem magamnak viseletet. Így tanultuk meg, hogy kell beosztani a pénzt és spórolni. Amikor elmentünk a bálba, akkor általában 2 fiú és 2 lány összekapaszkodott, és egyre gyorsabban forogtunk. Annyira forogtunk, hogy a kezünket hátra kellett tenni, hogy a szoknyánk ne lebbenjen magasra, és ne látszódjon ki, hogy hány alsószoknyát viselünk. Házassággal kapcsolatban igaz volt a mondás, hogy suba a subával, guba a gubával. Tehát mindenki a maga társadalmi rangjának megfelelő társal kösse össze az életét.”

6.3. Hazafi Sándorné

„Gyerekkoromban sokszor őriztem teheneket. Nagyon szerettem őket, sokszor puszilgattam, szerettem a szagukat. Amíg a réten legeltek, én addig a babaruhákat varrtam a pokrócon. Inkább fiús játékokat szerettem játszani, sokat fociztam a fiúkkal. 13 éves koromban már dolgoztam, csalamádét kellett kaszálnom, amit tragacson vittünk be. Ha egész nyáron dolgoztam, akkor egy parget ruhát kaptam azért a pénzért. Egy kg. zsír 50 forintba került, egy napi napszám pedig 40 forint volt. Később autómotor szerelőnek tanultam, Kiskőrösről 5 lánnyal együtt tanultuk ki ezt a szakmát Nagykanizsán. Nagy honvédségi autókat szereltünk. A tanulmányaim alatt lehetőség volt valamilyen sportot választani, én pedig az ejtőernyőzést választottam. Miután 3 gyermekem született, még a hegesztő vizsgát is lettem, és 17 évig dolgoztam hegesztőként.”

6.4. Barkóczy Jánosné

„Gyerekkoromban tánciskolába jártunk, ahol az illemre is megtanítottak minket. Többek között azt is megtanították, hogy kell felkérni a fiúknak a lányokat táncolni. Amikor már kijártuk a tánciskolát, akkor mentünk sétára, a Korzóra. Általában 3 lány ölelkezett össze, és a fiúk pedig szembe jöttek. Ha valamelyik fiú megtetszett egy lánynak, akkor szépen, lassan mentek, és kicsit kacsintgattak is, hogy észrevegyék őket. A séta utáni este rendezték a bált, ahová a lányok a gardimamával együtt mentek.”

7. VISELET

7.1. Díszítőanyagok

A kiskőrösi viseletnek alapvető része volt a gyönyörűen hímzett minta. Ezen felül további díszítőanyagokat használtak a kiskőrösi asszonyok, mint például flitteres és gyöngyös díszeket, csipkéket, betéteket, slingeket, zsinórokat, szalagokat. Ezek az anyagok főként a felső ruházat díszítőelemei voltak (Györk, 1987, old.:9).

7.2. Menyasszonyi koszorú

A viselethez tartozó kiegészítők mutatták a viselője társadalmi helyzetét, életkorát, és természetesen az alkalom jellegét. Egyik különleges kiegészítő a menyasszonyi koszorúja (párta), aminek az elkészítését csak szakemberek végezték, vagy kifejezetten ehhez értő parasztasszonyok. Kiskőrösön Turák Sándorné Gyalog Mária foglalkozott ismereteink szerint legkorábban és a leghosszabb ideig menyasszonyi koszorúk készítésével. 1910 körül kezdett készíteni koszorúkat, egészen 1962-ig. A koszorúk régebben kisebb méretben készültek, de összetételüket tekintve ugyanúgy 3 részből álltak: 1. koszorúalap, ami az arc körül helyezkedik el. 2. kiskoszorú, ami kerek, és a fej hátsó részére kerül. 3. lobogók: nyaktól lóg lefelé, két széles szalagból áll.

A koszorú alapját mű- és selyemvirágok alkották, melyeket Budapestről rendeltek, és egy utazó segítségével jutott el a készítőhöz. Fehér gyöngyvirág, tearózsa, kéknefelejcs, tölgyfalevél, rózsalevél és zöld bársonylevél felhasználásával készítették az alapot. Az 1920-as években még violát is tettek a koszorúba, ezt kifejezetten violás koszorúnak hívták. Díszítésnek színes gyöngyöket, rózsaszín, kék, halványzöld, sárga színekben, piros bogyókat, valamint fényes szálakat, azaz lamettát használtak, amelyből ecsethez hasonló díszet készítettek. Továbbá fényes csigavonal alakú szálakból bujbont használtak, amit a rezgő, vagyis egy hármás-négyes masni alakú díszhez alkalmaztak. A koszorú elejét mirtuszból megformált kalászdísz ékesítette.

Az 1930-as évektől kezdett el változni a koszorúk összetétele. Újabb virágok kerültek a koszorú alapjába, mint például fehér liliom, a cukorrózsa, narancsvirág, és ezen kívül sok egyéb virág is. Egyre több színes szalagot, mirtuszt, gyöngyöt, négyszögletű kis tükröket, valamint strasszokat tettek a koszorúba. A korábbi 4 sor virág helyett ekkor már 7 sorból állt a koszorú, és a dekorációnak köszönhetően sokkal dúsabb is lett (Simon, 1980 old.:12)

7.3. A gyerekek viselete

A gyermek születését megelőzően az édesanya elkészítette a négyszögletes pólyázó párnát. Elsőszülött gyermek esetén ez a feladat a nagymamára hárult. Az alábbi viseletdarabok ismertek a

csecsemőknél: 4-5 kis ing, kisékető, amit az áll alatt kötöttek meg, kabátka, 10-15 darab pelenka, ami használt alszoknyákból készült (Filus, 2017, old.:103).

Gyermekek alsóruházata

Fehér hátul gombos ingeket használtak, ami a hálóruga is volt. Alsóneműt külön nem használtak (Filus, 2017 old.:104).

Gyermekek felsőruházata

A kisfiúknak és a kislányoknak megegyező ruházatuk volt 5-6 éves korukig, csak a fiúk kalapviselésében volt eltérés a nemek között. Mindannyian „sobonyt” viseltek, ami hátul gombos, derekán vágott, hosszú ujjas ruha, melynek hossza a térdet eltakarta. A lányok a sobonyt 7-12 éves korukig viselték. A lányok ünnepi viselete díszesebb volt, melyet fodor díszített, az ujján és a szoknyán pedig 2-3 sor zsinór volt. A fiúk viseletében a sobony a derekáig gombos volt, csak kicsit vagy egyáltalán nem is volt díszítve. Az 1950-es éveikig viselték a lányok a sobonyt, a fiúk már korábban elhagyták. Ekkor már nadrágot és ujjast, vagyis „halenát” viseltek, hidegebb időben kabátot. Nyáron fehér bő gatyát és fehér inget hordtak a kisfiúk, a nadrág szára féllábszárig ért (Filus, 2017, old.:104).

Leányok kötényviselete

Két változatát ismerjük a köténynek, az egyiknek az alja elkerekített, a másiké pedig egyenes, szögletes. Fodor díszítette az alját és a vállát. A későbbiekben a pántos fajtája is megjelent a köténynek (Filus, 2017, old.:133).

Gyermekek hajviselete

A kicsiknél a fejtetőn fogták össze szalaggal a haj egy részét, a többi pedig lefésülték. Amikor már fonható hosszúságú volt a haj, akkor középen elválasztották, a fül mögött két fonatba fonták, majd a fej köré feltűzték kontyba. A fejtetőn kék vagy rózsaszín masnival díszítették a hajviseletet. Nagyobb korukban is hasonlóan viselték a hajukat, de a masni mérete nagyobb lett (Filus 2017 old.:52).

Gyermekek lábviselete

A nyári időszakban minden gyermek mezítláb járt. A hidegebb időben és télen a lányok fekete hosszúszerű cipőt vagy csizmát hordtak, hozzá fekete harisnyát vettek. Az 1930-as évektől félcipőt és világos színű harisnyát kezdték hordani. A fiúk télen csizmát hordtak kapcára, nadrágra (Filus 2017, old.:103).

7.4. A nők hagyományos viselete

Női alsóruházat

Egyik alapidarab a női alsónemű esetében az ingváll volt, melyet a felsőtestükön viseltek. Anyagát tekintve vastagabb vászon, csak a vállfolt és a ráncolt rövid ujj volt vékonyabb vászonból. A fehéreneműk másik alapidarabja a pendely volt. A korai változat térdig ért és a száránál össze volt

varrva. Az 1930-as években kezdtek a lányok a vasárnapi tánchoz bugyit hordani, de addig nem volt ilyen jellegű alsónemű viselése jellemző (Filus, 2017, old.:36).

Női felsőruházat

A paraszti viseletnek két része volt: szoknya és a halenka, vagyis a felsőrész. Az ünnepi öltözet meghatározó része volt a hosszú rojtokkal díszített kendő, melynek anyaga selyem vagy kasmír volt. Az ünnepi felsőnek az a része, ami kilátszott a kendő alól, azt díszítették. A szoknyák alján lévő díszítés sokszor megegyezett a felső ujjá végén lévő díszítéssel (Filus, 2017, old.:38).

Téli felsőruházat

A parasztasszonyok jellegzetes felső viselete a „kacabajka” volt. Anyaga jellemzően atlaszselyem volt, melyet vatelinnal és vászonnal béleltek. Fekete bársonyrátét, melyet gyöngyökkel ékesítettek. Elöl és hátul is kapcsokkal zárták össze, mindezt kézzel készítették (Filus 2017 old.: 49).

Lányok hajviselete

A nők hajviselete az idők folyamán folyamatosan változott, az egész egyszerű frizuráktól a bonyolult hajkölteményekig. Az 1860-80-as években leginkább a simán hátrafésült egyfonatos változat terjedt el a lányok körében. Az évek előrehaladtával jellemzően a haj elülső része változott, de a középválaszték megmaradt. A haj hátulsó része szinte mindig változatlanul maradt, azaz fül mögött 2 fonatba fonták, majd kontyba feltűzték. Több különleges elnevezésű frizura is készült, mint például „na hupke”, „vi perganje” (kipödrött), „kormizott”. A lányok hajából nem hiányozhatott a szalag, melyből masnit kötöttek. A masnit eleinte papírral, később övvászonnal bélelték, hogy nagyobb és mutatósabb legyen (Filus, 2017, old.:52).

Az asszonyok hajviselete

Az asszonyok kontyra húzott féketőt viseltek, első alkalommal az esküvőjük napján éjfélkor kötötték be a fejüket. A fékető egy vattával van bélelve, mely fehér sifonnal van bevonva. A fej hátsó részét követi, a hosszú fogú kontyfésű köré illeszkedik, majd két madzaggal kötik meg. Az újasszony féketője fekete színű selyemből készült, melyet flitterek és gyöngyök díszítenek. A széleket finom csipke ékesíti, és a hátsó részére fodor kerül. A parasztasszonyok kendőt viseltek hétköznapi napokon és ünnepnapokon is. Nélküle nem léptek az utcára sem. Ünnepek alkalmával díszesebb, főként rojtos kendőt hordtak, melyet az áll alatt kötöttek meg (Filus, 2017, old.:53).

A nők lábviselete

A korai időszakban fekete bőrcipőt vagy bársonycipőt viseltek hosszú szárral és vágott sarokkal, hosszú fekete harisnyával. A lakk-bársony összetételű félcipő az 1920-as években kezdett elterjedni. Ezt masnival látták el, fűzős vagy gombos-spanglis típusban. Ezek a korai cipők egylábasak voltak. Az 1930-as években a fiatal lányok elkezdtek fehér harisnyát hordani egy vagy két spanglis fekete bőr vagy lakkcipővel. A jó idő beköszöntével mind a lányok, mind pedig az asszonyok papucsot hordtak. Ennek a sarka vágott volt, magassága pedig 4 cm. A fiatal lányok papucsja piros bőrből készült, az idősebbeké fekete bőrből vagy bársonyból. Színes masnikkal és virágokkal cifrázták. Kiskőrös városában elismert papucskészítők munkálkodtak: Vandrovcics István, Puruczki Sándor és Takács István. Keményszárú boxos csizmát az 1920-as évektől kezdtek viselni télen, hétköznapiakon a nők (Filus, 2017, old.:44).

Viselet kiegészítők

Ahogy a felsőruházatnál is említésre került, a hosszú rojtos selyem-vagy kasmírkendő elengedhetetlen kelléke volt a viseletnek. A selyemkendő fekete alapját színes rózsák dekorálták. A fehér nyakfodor még a néhány évvel ezelőtti viseletben is fontos szerepet játszott. A lányok ünnepi viseletének része volt a hímzett zsebkendő. A lányok is és az asszonyok is attól függően, hogy milyen anyagi helyzetben voltak, arany- és ezüst fülbevalót és gyűrűt hordtak (Filus 2017 old.:49).

7.5. A férfiak viselete

Férfiak alsóruházata

A férfiak fehér vászoninget és gatyát viseltek alsóruházatként. Az inget a 19. században kendervászonból készítették. Ennek egyenes szabása volt, vállfolttal látták el, kitevősen viselték. Keskeny gallérja volt, amit madzaggal lehetett megkötni, valamint a nyakrésznél hasítéka volt. Bő ujj jellemezte, aminek a válla és az ujj vége ráncos volt. Ünnepi viseletnél gyári vászonból készült inget viseltek. Ennek az elején horgolt csipke volt, krepináli vagy plátyenkó díszítéssel. Az 1930-as évekig a legények ünnepi ingének az eleje többféle módon került megmunkálásra. Némelyiknek keskeny, fernyész kivarrása volt vagy slingbetét, esetleg szalagbefűzés ékesítette. A későbbiekben az ünnepi ingeknél a szegőzést felváltotta az a módszer, hogy a gombház két oldalára varrtak piéket. Anyagát tekintve fehér sifont használtak, 2,5 m-t kellett felhasználni egy ing elkészítéséhez (Filus, 2017, old.:37).

Férfiak felsőruházata

Az ingre „halena”-t vettek a férfiak ünnepekkor, amit környékbeli tehetséges parasztvarrónők készítettek fekete virágos bársony, esetleg mintás kordbársony felhasználásával. Színes szalagokkal díszítették a gombházakat és időnként a halena alsó részét, a szélére fekete vágott csipke került. Hétköznapiakra egyszerűbb anyagokat használtak erre a célra, úgymint flanelt, szövetet, a díszítés is sokkal szerényebb volt. Hidegebb időben mellényt, más néven lajbit vettek a halenára. Előfordult melegebb időben, hogy a lajbi közvetlen az ingre került. Posztónadrágot és posztóujjast is hordtak a férfiak, ez jellemzően az I. világháborút követően kezdett elterjedni. Felsőtestre kevésbé hideg időben báránybő bekecsket vettek a halenára. Kifejezetten téli időszakban vették fel a szűrt, aminek ismert fekete, fehér és színes virágos változata is. Ez egy kabát jellegű viseletdarabot jelent, aminek a mellrészét két szíj fogta össze, és féllábszárig ért. A kocsisok jellemzően fekete színű szűrt viseltek. A suba is jellegzetes darab volt a hideg időkben. A szegényebb embereknek egy, a tehetősebbeknek kettő subája volt. Ez szerepén kívül jelezte viselője rangját is a külvilág számára. Voltak ünnepi, díszesebb darabok. Akinek csak egy subája volt, az színére hordta az ünnepek alkalmával, hétköznapiakon pedig a bundával kifelé viselte (Filus, 2017, old.:43).

Férfiak haj- és fejviselete

A 19. század második felében, valamint esetenként a következő század elején az idősebb férfiaknak középválasztékos, tarkóig érő körbe nyírt hajviselete volt. Ezt kiegészítette a hosszú, hegyesre pödrött bajusz is. A későbbiekben ezt követte a rövid, homlokra fésült haj, valamint a pödrött bajusz. A paraszt férfiak fekete kalapot hordtak, melynek az eleje vagy lehajló, vagy egyenes volt. Az oldala és a hátsó része pörge volt. Az 1900-as évek elején a szlovák kalap viselete terjedt el. Ennek szegélye ripsz szalaggal díszített, valamint keskeny, fekete szalag volt található rajta. A későbbiekben egyre népszerűbb lett a magyar kalap viselése, melyet szélesebb szalagok díszítettek, amit hátul vagy többsoros masnira, vagy sugárszerűen hajtottak. A II. világháborúig a bevonuló regruták kalapdíszje nagyon látványos volt, hiszen több sorban különböző színekből kivarrt szalag díszített. Ez a kalap hátulján lógott le, amit a leányok adtak a bevonuló legények részére. Téli viselet esetében a férfiaknak fekete báránybőr sapkájuk vagy kucsmájuk volt. Ennek a formája felfelé hegyesedő, valamint egyik oldala roggyasztott volt. Ha meghalt egy legény, akkor ismert szokás volt, hogy a koporsóra tették a rozmaringgal díszített kalapján, és vele együtt eltemették (Filus, 2017, old.:41).

Férfi lábviselet

A férfiak többnyire csizmát viseltek hétköznapiakon és ünnepek alkalmával is. Anyagában és varrásában tértek el. Nyáron papucsot hordtak, aminek viselése az 1900-as évek második felében pantallóval még látható volt.

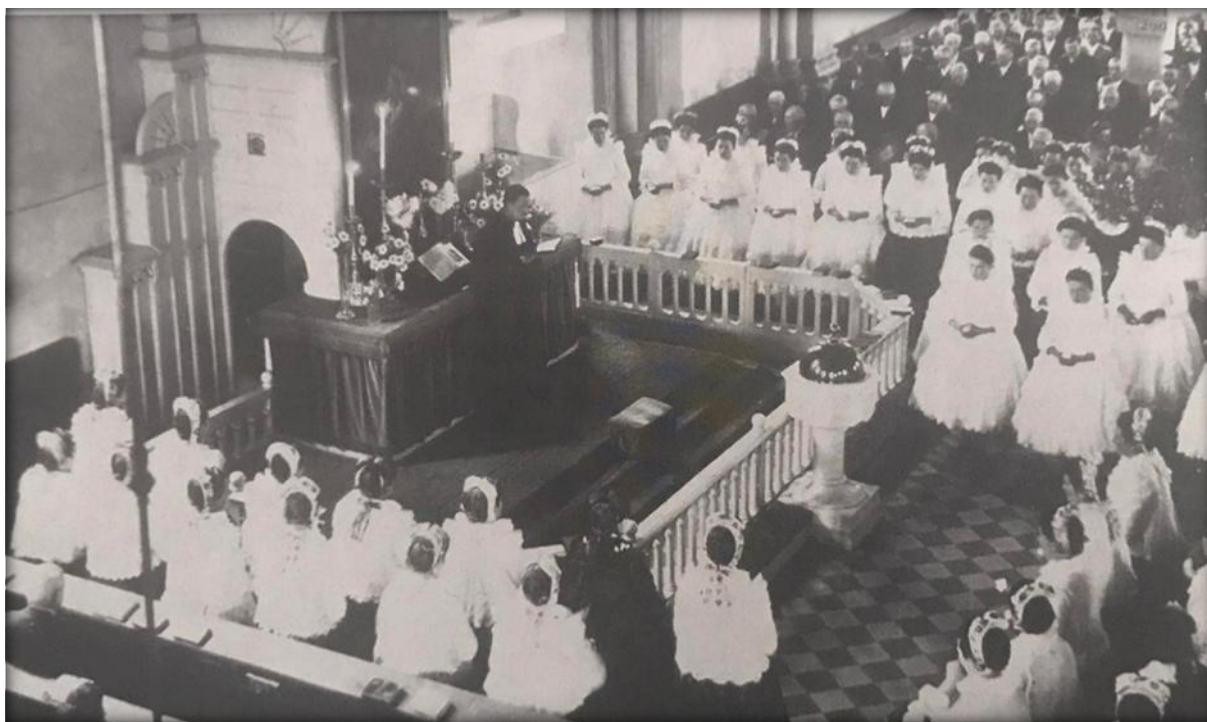
Adatközlők saját emlékeit kérdeztem meg személyesen arról, hogy milyen ruhákat hordtak, hordanak ma is mindennapjaikban. Kimentem személyesen házaikhoz, beszélgettünk hagyományainkról. Körülbelül 3-4 alkalommal sikerült az adatközlőkhöz eljutnom szakdolgozatom megírása során. (Dr. Filus 2017 old.:45)

Kuti Pálné:

„Voltak munkás bő ruháink, ezeket a hétköznapi munkákra használtuk. Ebben etettük az állatokat, csirke-és kacsavágáskor is ezt viseltük. Mindennek volt egy rendje, hogy mikor milyen ruhát kell használni. A hajunkat illetően, a lányok mindig hajadon fővel jártunk, amikor már asszonyok lettünk, akkor mindig kendőt viseltünk. Ha valamilyen mulatságra mentünk, akkor féketőt hordtunk kendő helyett. 12 éves koromtól kezdve bő ruhában jártam én is. Hétköznapiakra 3-4 szoknyát vettünk fel, a lányok mindig keményített fehér szoknyát hordtak alul. Volt olyan, hogy elmentem valahová, és megszámlolták hány alszoknyám van. Engem mindig megcsodáltak, hogy milyen szép ez a viselet.”

Barkóczi Jánosné:

„Minden ünnepnek meghatározott színe volt. A böjt színe a fekete volt, Pünkösöd alkalmával fehér ruhát viseltünk. A viselet maga nagyon drága volt, hiszen 1 oblek 1 tehén árába került. Templomba, ha festő szoknyában ment valaki, akkor ahhoz plüss kendőt kellett viselni, természetesen színben megfelelőt választottak hozzá. Akkoriban nagyon sokan jártak a templomba, és olyan sokan voltak, hogy a lányoknak az oltár körül kellett állniuk.” (8. ábra)

7. ábra: Kiskőrösi tót lányok az oltár körül az Evangélikus Templomban

8. SZLOVÁK HAGYOMÁNYŐRZÉS A VÁROSBAN

8.1. Szlovák lakodalom régen és napjainkban

A fiatalok sok esetben táncmulatságok, egyéb társas érintkezések alkalmával találtak egymásra. A legények udvarolni kezdtek a lányoknak, ehhez el kellett menni a lányos házhoz. Ezt viszont csak szerdán, szombaton és vasárnap tehették meg. A legények általában az esti órákban érkeztek, de ha a lány egyedül volt otthon, akkor nem illett, hogy fogadja a legényt. Ezek az alkalmak mindig a lány szüleivel való beszélgetéssel kezdődtek, majd később átmentek a szülőkkel együtt a „hideg” szobába. Az udvarlások alkalmával a legény és a lány nem maradhatott egyedül csak akkor, amikor a lány kikísérte a legényt. A lánykérés alkalmával a legény a lány szüleitől kérte meg választottja kezét, miután ketten már megbeszélték, hogy együtt szeretnék folytatni az életüket. A hivatalos jelleget azonban a templomi kihirdetés adta meg, ami azt jelentette, hogy a párnak minden vasárnap a lánykéréstől számítva el kellett mennie a templomba. Az utolsó vasárnap a menyasszony nem az állandó helyén állt, hanem a két mátkája, vagyis az első és a második koszorúslány közé, az oltár elé. Ekkor már a menyasszonyi ruháját vette fel. A vőlegény még nem esküvői öltönyben jelent meg, és a megszokott helyére kellett, hogy álljon (Györk, 1987, old.:12).

A lánykérés és az utolsó kihirdetés közötti időszakot azzal töltötték, hogy felkészüljenek a lakodalomra, valamint összekészítsék a hozományt is. A hozomány párnákat, ágyhuzatokat, ruhákat, bútorokat, dunyhákat jelentett.

Egy jó módú lány kelengyéje az alábbi darabokból állt:

- 3 fehér abrosz, amiből 1 szimpla, 2 dupla csíkozású
- 1 felső abrosz
- 6 konyharuha
- 6 törölköző
- 6 pendely
- 2 lepedő
- 2 szalmára való durvalepedő
- 6 kötő.

A lakodalom napja kedd, csütörtök vagy szombat volt. A menyasszony készítette el a vőlegény számára a kitűzőt, vagyis a „pierko”-t, amit a kabát hajtókájára kellett tűzni. Régen az volt a szokás, ha egy lány férjhez ment, akkor az egész falu elment az esküvőre. A lakodalom előtt egy héttel mindenki készülődött, takarított, valamint a menyasszony fejdíszét készítették el. Egy nappal a ceremónia előtt a menyasszony stafírunkját, bútorát elvitték a legényes házhoz. Mindig nagy énekszó

kísérte a menetet, így bőven akadtak érdeklődők. Innen is eredt a nóta: Este viszik a menyasszony ágyát. A menyasszony felöltöztetése már a lakodalom napján kora reggel kezdődött, amelynek saját szertartása volt. A vendégek jelentős része 8-9 óra tájékában érkezett, a Városházán tartandó esküvő pedig jellemzően 10 órakor kezdődött. A délutáni órákban került sor a templomi esküvőre.

Természetesen viseletben volt mindenki a nagy napon. A Luther téren található Evangélikus Templom adott helyet az esküvőnek. Miután a ceremónia véget ért, a szülői háznál tartották a mulatságot. Az egyik szobában szólt a zene, és táncolni lehetett, a másik szobában inkább a beszélgetni vágyók tartózkodtak. Amikor a menyasszony belépett a vőlegény szüleinek házába, az alábbi köszöntőt kellett, hogy elmondja az anyósának, apósának:

*„Kedves Szüleim!
Csendben kopogtatok szívük ajtaján,
Nyissák meg előttem szülői szívüket,
Hadd jusson belőle nekem is szeretet.
Isten keze hozott engem a családba,
Mert a kedves fiuk lett életem párja.
Kérem a kedves szülőket,
Fogadjanak be engem a családba!”*

Legény szüleinek válasza:

„Elfogadlak lányom, már alig vártunk!”

Az esküvőt követően a menyasszony már a vőlegény családjához ment haza, és mindkét család a saját násznépével együtt ünnepelt. A menyasszony csak a vőlegényes háznál mulatott, az ő családja pedig az ifjú pár nélkül ünnepelt. Éjfél körül, miután a menyasszonyból menyecske lett, egy gyúródeszkán letakarva vitték az örömkalácsot, más néven a *radosznyiát*, amit a menyasszony keresztanyja süített. Az örömkalácsot le kellett takarni egy olyan szalvétával, amit a menyasszony készített korábban. A násznépnek a násznagy vitte be a *radosznyiát*, a menyecskével együtt. A menyecske kínálta a vendégeket, viszont a násznagy szeletelte fel a süteményt. Miután a kalács elfogyott, a szalvétát a násznagynak ajándékozták a segítségéért cserébe. A fiatal pár addig lakott a legény szüleinél, amíg saját házuk el nem készült (Györk, 1987, old.:13).

2018-ban egy fiatal pár úgy döntött, hogy hagyományos szlovák lakodalmat tartanak Kiskőrösön. Szujer Klaudia és Burdán Attila a Szivárvány Néptáncegyüttes tagjai, ezért nagyon közel állt hozzájuk mind a szlovák hagyományörzés, mind pedig a viselet. Nagy látványosságnak számított a városban az ő nagy napjuk, hiszen közel 30 éve tartottak Kiskőrösön viseletbe öltözve lakodalmat (5. ábra).

*8. ábra: Szujer Klaudia és Burdán Attila esküvője
2018*

(Forrás: A pár saját fotója)

8.2. Gyermek születése, gyermeknevelés körüli hagyományok szlovák családokban

Viseletüket tekintve az állapotos nők ruházata nem tért el a szokásos öltözetétől, viszont a viselet módjában, valamint a szoknya korcának megkötésében volt különbség. Ezekből a „jelekből” próbálták a születendő gyermek nemére következtetni. Ha „hegyes” volt a kismama hasa, akkor úgy gondolták, hogy fiúgyermeket vár. Ha kerek hasa volt, akkor pedig lánygyermeket. A szülésnél a bábák segédkeztek, valamint a család idősebb nőtagjai. A bábának fizettek a szolgálataiért, annyit, amennyit a szülésért kért, de csak a keresztlő alkalmával fizették ki.

Az első fürdetés alkalmával pénzt tettek a fürdővízbe azért, hogy ha a csecsemő meghal, akkor is legyen pénze a másvilágon. Ha életben marad, akkor pedig gazdag legyen. Abban az esetben, ha a baba a születés után gyenge volt, és a halálától tartottak, akkor a bába keresztelte meg.

Nagyon ritkán, de előfordult, hogy a babának volt foga, amikor megszületett, őt „prepustenia” jelzővel illették, ez egy negatív élőlény szinonimáját jelentette. Ha a csecsemő pénteki napon született, azt jelentette, hogy szerencsétlen lesz az életében. A csecsemő kimosott ruháit naplemente előtt be kellett vinni, hogy kint ne maradjon. Ahhoz, hogy a baba jól aludjon, és semmi ne zavarja meg az álmát, a váratlanul érkező vendéget mindenképpen le kellett ültetni. Idegeneknek tilos volt gyönyörködni a gyermekben, mert attól tartottak, hogy megveri szemmel.

A pólyát, amibe a csecsemőt tették, hétköznapi egyszerűbb, vasárnap ékeesebb, tót elnevezéssel „náthernásabb” szalaggal díszítették. Az édesanyák általában 1-2 évig szoptatták a gyermeküket, a szoptatáshoz kapcsolódóan is számos hagyomány kapcsolódott. Fontos említést tenni még a komaságról, vagyis a keresztszülőségről. Legtöbbször a férj vagy a feleség testvérét választották keresztszülőnek, és már a születés előtt felkérték őket erre a nemes feladatra. A hivatalos névadás az egyházi keresztelő alkalmával történt, amit a csecsemő 2-3 hetes korában tartottak, természetesen vasárnap (Györk, 1987, old.:16).

9. GASZTRONÓMIAI HAGYOMÁNYOK

9.1. Saját tapasztalatok, emlékek

A kiskőrösi szlovákok híresek voltak a szorgalmukról, ennek ellenére elég szegényesen éltek. Az ételeik is ennek megfelelően viszonylag egyszerűek voltak. Kedvenc alapanyaguk a burgonya volt. A helybéli emberek mindig is ismertek voltak arról, hogy a keveset is nagyon ügyesen, leleményesen tudták beosztani. Ezzel kapcsolatban szintén a kiskőrösi adatközlőimmal készített interjúkból idézek.

Kúti Pálné:

„Az 1950-es években nagy szegénység köszöntött a térségre. Reggelire kukoricakását kaptunk, amit cukorral szórtak meg. De nagyon kevés jutott abból is, hiszen csak negyed kg. cukrot vehettünk a boltban, mert többre nem futotta. Zsírban is kevés volt, pedig a zsíros kenyeret nagyon szerettem. Egyszer kentem magamnak egy szeletet, és a nagymama nagyon megszidott, mert az a mennyiségű zsír 5 embernek is elég lett volna rántásként. Akkor nagyon elkezdtem sírni, hogy még csak zsíros kenyérrel sem lakhatok jól.”

Barkóczi Jánosné:

„Minden szombaton sütöttek valamilyen süteményt, főleg rétest. Ezt vitték pamodába is, amikor kisbaba született valakinél.”

Hazafi Sándorné:

„A kenyeret otthon sütötték. Amikor kisült, akkor keresztet kellett rá vetni, és ezt mondták: Atyának, Fiúnak, Szentlélek Istennek nevében, Ámen. Addig meg sem lehetett a kenyeret kezdeni, amíg meg nem szentelték. Az én anyukám a földbe csinált két lyukat, abban főzte üst helyett a szilvalekvárt. Amikor férjhez mentem, akkor magamnak kellett a rétest megsütnöm a lakodalomra. Augusztusban esküdtünk és nagyon meleg volt. A szakácsnő azt mondta, hogy álljak a fateknő mellé, és gyúrjam a rétest. Mondanom se kell, hogy szakadt rólam a víz, olyan meleg volt. Valamit nem jól csináltam gyúrás közben, és az anyukám megjegyzést tett rá. Nem mertem válaszolni, csak a lábammal dobantottam egyet. Észrevette, odajött, úgy hátba vágott ököllel, hogy sírva gyúrtam tovább a rétest.”

Kiskőrösön minden év szeptemberének első hétvégéjén rendezik meg a Szlovák Nemzetiségi Napokat. Ennek keretein belül a Szlovák Tájház udvarán népviseletbe öltözött asszonyok készítik el együtt a hagyományos szlovák ételeket. Amit aztán az udvarban lévő kemencében sütnek meg. Évről évre nagy népszerűségnek örvend, hiszen nagyon sokan szeretik ezeket az ételeket. A továbbiakban néhány különlegességet emelnék ki az ételek közül, melyekre a kiskőrösiek mindig is nagyon büszkék voltak.

9.2. Hagyományőrző receptek

9.2.1. Sztrapacska – Sztrapacska (9. ábra)

Az ételt krumplis haluskának is nevezik. Egy személyre egy ökölnyi nyers krumplit kellett lereszelni, lisztet és 1-2 tojást tettek bele. Viszont a nagy szegénység miatt néha a tojás elmaradt. Gyúródeszkán (lopárikon) kellett kiszaggatni, majd forrásban lévő vízben főzték ki. Ez lényegében egy krumplis galuska, amelyet forró vízbe szaggatnak. Zsírban sült vöröshagyma ágyra fektetik, „brindza” feltéttel kínálják. A brindza alapja a juhtej, amiből először gomolyatúró készül, később pedig egy brindzakészítőben alakul lágy, sós étellé.

9. ábra: Sztrapacska

9.2.2. Hólabda, heróka – Hólabdy (10. ábra)

Leginkább a csörögefánkhoz hasonlít a heróka, melynek a tésztájába rumot is kell tenni, attól lesz szép hólyagos. Egy ovális vagy körformát kell nyújtani, melyet derelyevágóval ujjnyi szélességűre kell vágni úgy, hogy a két szélén 1-1 cm széles sáv maradjon, tehát ne vágjuk végig. Ezután a formába kell tenni és forró zsírban kisütni. Vaníliás porcukorban megforgatva tálaljuk.

10. ábra: Hólabda

9.2.3. Krumplis kása

Krumplit karikára kellett vágni, majd sós vízben megfőzték. A vízbe tettek még babérlevelet is. Amikor puhára főtt a krumpli, kivették a babérlevelet, a krumplit pedig villával megtörték. Lisztet eresztettek bele, amit folyamatosan belekevertek. Ettől besűrűsödött a sós víz, és olyan állaga lett tőle, mint a tejbegríznek. Egy kevés pirospaprikás, hagymás zsírt csurgattak rá.

9.2.4. Kiskőrösi húsos káposzta

Ezt az ételt a kiskőrösiek és a környéken élők főként nagyobb alkalmakra készítették, amikor sokan voltak. Nagyon kiadós és tápláló étel, ezért bármilyen szőlőmunka esetén nagyon szívesen főzték, főzik a mai napig is. Főként sertéshúsból készül, de természetesen elkészíthető birka-vagy marhahúsból is. De a kiskőrösiek úgy tartják, hogy az ő eredeti sertéshúsos változatuk a legfinomabb. A sertéshúsból legyen benne köröm, csülök, dagadó, oldalas, fül vagy farok. Ebből bográcsban pörköltet főznek. Miután a pörkölt szinte teljesen elkészült, a megmosott savanyú káposztát belekeverik, majd tovább főzik kb. fél órán át. Majd beletesznek rizst, amivel addig főzik, amíg a rizs teljesen puha nem lesz.

9.2.5. Örömkalács - Radosznyika

Az örömkalács alapja egy kelt tészta, amelyhez vaját, élesztőt, tejet, lisztet és tojást gyúrtak össze. A kelt tésztát leginkább lábasban, de néha tepsiben is megsütötték. A szélére fonott kalácsot tettek díszítésnek. Ezt az újasszony gyúródeszkán vitte be a násznépnek az esküvője napján (Gmoser, 2019).

10. A SZŐLŐ ÉS A BOR VÁROSA

A kiskőrösiek úgy tartják, hogy az első szlovák telepések szőlővesszőt is hoztak magukkal, ezzel akarták a futóhomokon a szőlőművelést elindítani. Sikerült is nekik hihetetlen kitartással és rendkívül szorgalmas munkával. Fő szőlőfajták a környéken: Kadarka, Piros Szlanka, Juhfark, később az Ezerjó, Kékfrankos, Cserszegi Fűszeres. 1987 óta Kiskőrös hivatalosan is a Szőlő és a bor városa. 1994-ben megalakult a Gondúzõ Borlovagrend (11. ábra), melynek kezdetben 16 tagja volt. Működésének célja, hogy minél jobban megismertessék a kiskőrösi és környéki szőlő- és borfajtákat.

11. ábra: Kiskőrösi Gondúzõ Borlovagrend

11. SZLOVÁK NÉPZENEI ÖRÖKSÉG

A szlovák népművészeti, valamint népi kultúrához tartozó örökség kutatása a 19. század első felében kezdődött, melynek elindítói a szlovák egyházi és világi méltóságok voltak. Pontosabban Pavol Jozef Sáfárik, valamint Ján Kollár nevéhez fűződik a kezdeményezés. 1818-ban indították útjára azt az előterjesztést, hogy összegyűjtsék a szlovák területeken ismert népdalokat. 1834-35-ben Ján Kollár neve alatt kettő kötetben 2500 szlovák népdalt gyűjtöttek össze. A kutatómunkába később Ludovit Stúr is bekapcsolódott. A központi régiókon túl próbálták kiterjeszteni a gyűjtést a szlovákok által lakott kisebb területekre is. A munkájuknak sajnos nem mindenhol volt szemmel látható eredménye, így többek között az Alföldön sem jártak nagy sikerrel. Hiába kérték e területek egyházi és oktatási vezetőit, tanítóit, nagyon sok esetben még válaszra sem találtak ezek a megkeresések. Kifejezetten megemlítsre került, hogy Békés megyéből egyetlen dalt sem kaptak a kutatók. „*Mintha a magyarokkal szomszédságban élő ottani szlovákok megnémultak volna.*” A kutatási folyamatot megrekesztette hosszú ideig a gyűjtés sikertelensége (Gmoser, 2019).

Békéscsaba területén az akkori evangélikus lelkész, Karel Weinich munkájának köszönhetően népi gyermekjátékok és szlovák népdalok kerültek megjelenítésre 1894-ben, Szlovák énekek címmel. 1907-1908 között lenyűgöző eredményeket ért el a szlovák népzenei kutatásaival Bartók Béla, aki főként a Felvidéken tevékenykedett ebben a témában. Kodály Zoltán Bartók Bélával együttműködve, valamint maga is közel 180 szlovák népdalt gyűjtött 1906-1916 között. Kodály rengeteg jegyzetet és további kutatásokhoz segítségül szolgáló terveket hagyott az utókor számára. Ezek az anyagok a Kodály Archívumban találhatóak, az N-6 jelzéssel ellátott *Tót* című dossziében, mely 339 lapot foglal magába.

Bartók Béla 1907-ben megjelent *Négy szlovák népdal énekhangra és zongorára* (BB 46) című munkája az alábbi tételeket tartalmazza:

1. V tej bystrickej bráne
2. Pod lipko, nad lipko
3. Pohřebni píseň
4. Priletel pták

Szintén Bartók munkásságának köszönhető a *Gyermekeknek. Apró darabok kezdő zongorázóknak* (BB 53) című III. és IV. füzete szlovák népdalokra, mely 43 darabbal örvendezteti meg olvasóját, művelőjét.

1916-ban *Négy tót népdal vegyeskarra zongorakísérettel* címmel megalkotta újabb darabját (

1. Lakodalmas (Zadala mamka)
2. Szénagyűjtéskor énekelt dal (Na holi, na holi)
3. (Rada pila, rada jedla)

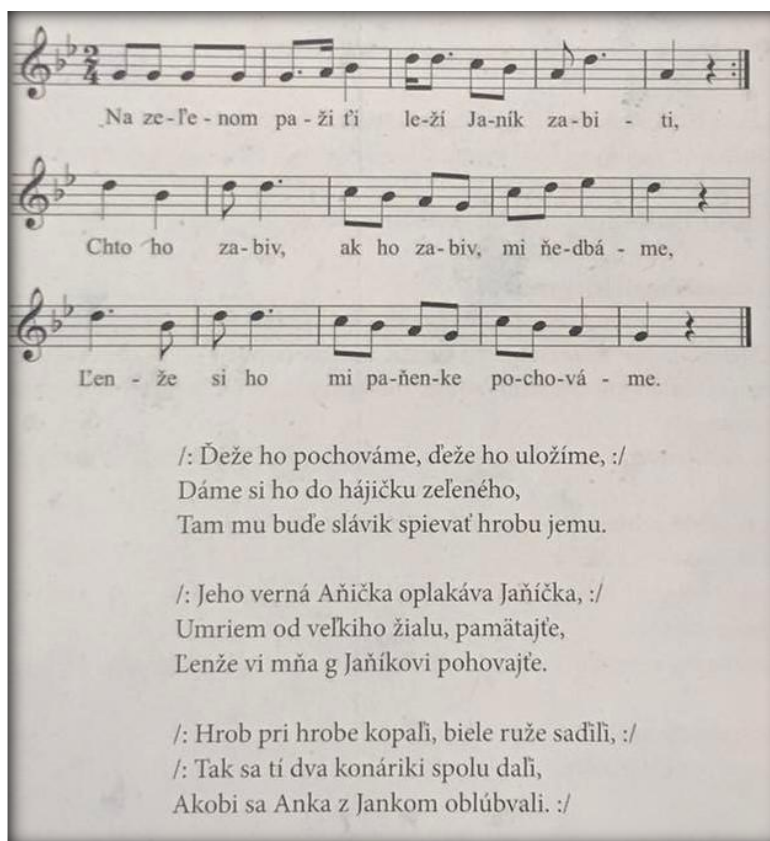
4. Táncdal (Gajdujte, gajdence)

Az I. és II. világháború közötti időszakban főként a néprajzkutatók próbálták vizsgálni a Magyarországon élő szlovákok néprajzi adatait. Többek között Márkus Mihály és Gunda Béla nevéhez fűződnek az néprajzi gyűjtések ezekben az évtizedekben. Ezt követően az 1950-es évek elején indult útjára egy újabb kutatási mozgalom, melyet a Magyarországi Szlovákok Demokratikus Szövetsége indítványozott. A kutatásban elismert szaktekintélyek és gyűjtők vettek részt. Ennek köszönhetően 1955-ben *Fölszállott a madár* címmel jelent meg a 100 szlovák népdalt tartalmazó kötetük Borsai Ilona szerkesztésében. Néhány évvel később, 1964-ben Deme Dezső gyűjtésében újabb kötet jelent meg, melynek címe: *Mit dalolnak a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei szlovákok?* Ebben a kiadványban főként kelet-szlovák nyelvjárású dalok találhatók. További 203 összegyűjtött szlovák népdallal gazdagította az ismereteket Kálmánfi Béla munkája, akinek kiadványa *Zöld Rozmaring* címmel 1973-ban jelent meg. 1978-ban Manga János újabb 76 dallal gazdagította a gyűjtött anyagokat, gyűjtésének címe *Vanyarc múltjából*. 1981-ben Lami Istvánnak köszönhetően Magyarországi szlovák népballadák címmel újabb ismeretanyag született, melyben 145 népballada kapott helyet. Gregor Papucek Pilisszentkereszten végzett kutatása nyomán Felzúgtak az erdők gyűjtésében 316 népdal található. A Magyarországon élő szlovákok teljes nyelvjárását tartalmazó gyűjtést végzett Lami István, kiadványa 1988-ban látott napvilágot, ebben találunk 362 szlovák népdalt, 50 település és 84 adatközlő anyagát. Alexander Kormos, a Szántói Pilisben című gyűjtését 1990-ben adták ki, 361 népdallal. 1994-ben Ocsevszky Ildikó gyűjtésében megjelent a Csabai énekeskönyv Békéscsaba és környékére vonatkozó népdalokkal (Lami, 1995).

A történelmi változások nagy hatással bírtak a kiskörösi népzeneire is. Köszönhetően a betelepített szlovák lakosságnak, magában foglalja mind a magyar, mind pedig a szlovák népzenei vonásokat a helyi népzenei kultúra. Nem véletlen tehát, hogy Vikár László zenetudós így jellemezte a kiskörösi népzene: „szlováknak mondott, de a zenei lényegét tekintve magyar” (Gmoser, 2019 old.:118).

Megtalálhatók az ősi szlovák világkép jelei, úgymint a tavaszi vonulós játékdalok. A régi időkben így akarták a telet elűzni, valamint a gonosz erőket. Továbbá ezekkel a dalokkal szórakoztatták magukat és egymást a fiatalok a böjt idején lévő tánctilalom időszakában. Nagyon kevés olyan népdal maradt fenn, amely az ősi pogány hitvilágot idéző szokásdallamot jelenítené meg. Kiskörösön két ilyen dal is fennmaradt. Az egyiket Petőfi Sándor édesanyjának, Hrúz Máriának szülőföldjéhez kapcsolják a kutatók. Hegyvidéki legelők dallamait találhatjuk meg a *Sadaj, slnko*, *sadaj* kezdetű népdalban. Azért is számít ritkaságnak a környéken ilyen trávnicá, mert a hegyvidéktől délre költözött szlovákok körében a másjellegű életvitel miatt elvesztek ezek a középkori dalok. A kiskörösiek szívesen énekeltek alföldi pásztor-és betyárdalokat, ezek az ősi jellegzetes ázsiai pentaton hangkészletre épülnek. Ilyen népdal a *Ket som isó po kecelskej ulici* (Gmoser, 2019, old.: 117).

A 17. század sajátos dallamát jeleníti meg egy ismert ballada (12. ábra), mely egyházi és világi szövegekkel is elterjedt, viszont a Kárpát-medencében ezzel a szöveggel maradt fenn:

12. ábra: Ballada

A későbbi időszakokra jellemző, hogy a kiskőrösi szlovák népzeneire nagy hatást tettek a külföldi dallamok legalább olyan mértékben, mint a műzene. Ezáltal az ismert dallamoknak sokféle változata terjedt el. A kiskőrösiek életére kétségtelenül nagy hatással volt a szlovák lakosság kultúrája, szokásai, hagyományai, anyanyelve. Mégis akadtak olyan események a zenei élet területén, amely nem kifejezetten a szlovákokhoz kapcsolódik, de mindenképpen elismerésre méltó.

Az 1867-es kiegyezést követően megalakult Kiskőrösön az első dalárda, melynek tagjai főként iparosok és tisztviselők voltak. A zenekedvelő férfiakból álló egyesület mellett létrejött a Műkedvelő Társaság is, amelyben a színjátszás kedvelői bontakozhattak ki. Az 1890-es évek időszakában mindkét szervezet megszűnt. Elsődleges céljuk a magyar nyelvű kultúra megismertetése, terjesztése volt. 1907 környékén Záboji Béla, később pedig Mendelényi János evangélikus tanítónak köszönhetően a nótakedvelő fiatalokat összehívták és együtt énekeltek.

1922-ben az Iparos Dalárda elnevezéssel Lengvári Zsigmond új dalárdát toborzott, mely több évtizedig tartotta össze a helyi zenekedvelőket. Országos elismerés övezte a tevékenységüket. További két dalárda alakult a későbbiekben, a Kaszinó, majd ennek nyomán a Petőfi Dalárda. Ennek

Mendelényi János karnagy volt a vezetője. A tagjainak kiöregedésével és az utánpótlás hiánya miatt már csak a társak temetésén búcsúztak együtt dalokkal, szerepléseik elmaradtak (Gmoser, 2019).

Mikus János vezetésével szép sikereket ért el a MOVE Dalárda országos megmérettetéseken is. 1930-ban Fóti Ferenc tanító, karmester irányítása alatt megalakult a levante zenekar, ahová paraszti származású fiatalokat szervezett be. Több mint egy évtizedig működött, rendezvényeken, fesztiválokon vendégszerepeltek.

Kiskőrös híres cigányprímása, Kecskeméti Kálmán volt, aki több mint 50 évig szórakoztatta a közönséget hihetetlen tehetségével. Az a hír járta róla és a bandájáról, hogy még a leginkább elkeseredett legényt is fel tudta vidítani a lagziján. Utódai az I. világháború előtt 13 tagból álló cigányzenekart alakítottak. Méltán elismert volt továbbá a helyi citerazenészek munkássága is. Egy időben 5-6 citerazenekar is működött Kiskőrösön. Ezek a népzeneészek nem iskolában tanulták a zene csínját-bínyját, hanem apáról-fiúra öröklődött a tudomány. Kihagyhatatlan résztvevője volt a citerazenekarnak a cimbalmos (Araczkai és Mészáros, 2000, old: 240).

A Szlovák Tájháznál tartott foglalkozások alkalmával mutatott be az intézmény igazgatója egy dalt, mely kifejezetten Kiskőröshöz kapcsolódó szlovák dal. A szöveg egyik részét magyarul, másik részét szlovákul éneklük:

*Sárga uborkának zel'eni l'ist má,
Ennek a kislánynak frajera nima.
Ha nincs neki, al' bud'e mat',
Jó az Isten, bud'e pomahat'*

Teljes szöveg jelentése magyarul:

*Sárga uborkának zöld a levele,
Ennek a kislánynak nincs szeretője.
Ha nincs neki, majd lesz neki,
Jó az Isten, majd ad az neki.*

12. A KUTATÁS

Kutatásom célja a kiskőrösi és környékbeli gyermek- és felnőtt korú lakosság ismereteinek feltárása a szlovák hagyományok őrzésével, fenntartásával kapcsolatban. Különös figyelmet fordítok azokra az eshetőségekre, melyek alkalmat adnak a szlovák őseink életének és szokásainak megismerésére. Kiskőrös városa mindig is különös figyelmet fordított arra, hogy ne merüljön feledésbe elődeink öröksége. Annak érdekében, hogy ez továbbra is így maradjon, szükség van már az általános iskolában felhívni a gyerekek figyelmét a hagyományaink fontosságára.

12.1.A kutatás hipotézisei

A kérdőíves vizsgálatához kapcsolódó hipotézisek

H1: A mintában részt vevő lakosok kevésbé ismerik a szlovák népszokásokat, hagyományokat.

H2: Akik olyan munkát végeznek, amellyel ápolhatnák a népi kultúra fennmaradását, például múzeumpedagógus, művelődésszervező, vagy szlovák szervezetek tagjai, nem tartják elég fontosnak az ilyen jellegű hagyományőrző tevékenységet.

A 10-12 éves korosztály ismereteihez kapcsolódó hipotézisek:

H1: A 10-12 éves korosztálytól távol áll a népi hagyományok ápolása.

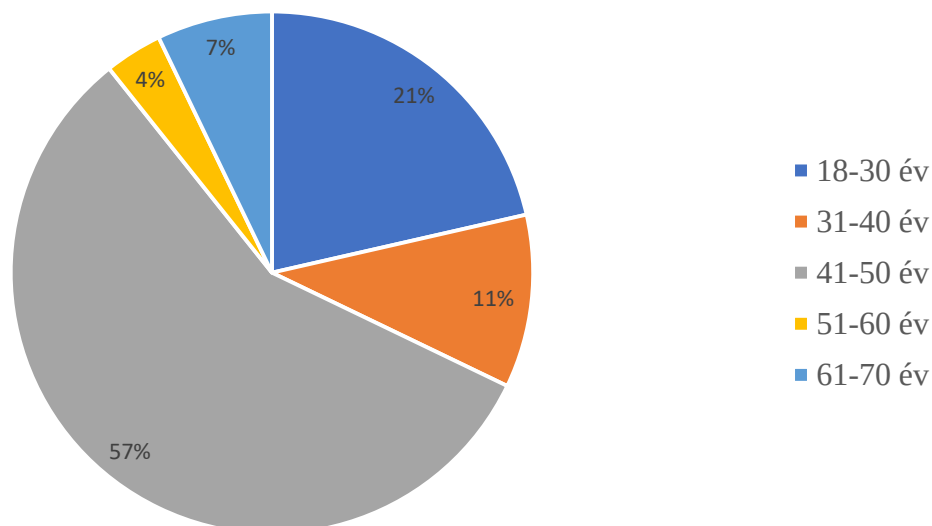
H2: A 10-12 éves gyerekek nem vettek vagy vennének részt hagyományőrző foglalkozásokon, szakkörökön.

12.2. A kérdőív bemutatása

Kérdőívemet olyan kiskőrösiek és környékbeliek számára készítettem, akiknek valóban része lehet a hagyományok ápolásában. A kérdőív kitöltése anonim volt, annak kiértékelése során sem derült fény a kitöltők személyazonosságára. Kiskőrösre és környékére az 1700-as években szlovák lakosságot telepítettek. Ennek köszönhetően nagyon sok hagyomány, népszokás, nyelvi- és zenei érték, gasztronómiai különlegesség maradt fenn az utókor számára. A kérdőív célja: felmérni a lakosság tájékozottságát, saját tapasztalatait, véleményét a helyi tótokkal kapcsolatban, valamint az iskoláskorúak tudását a helyi népszokásokkal kapcsolatban.

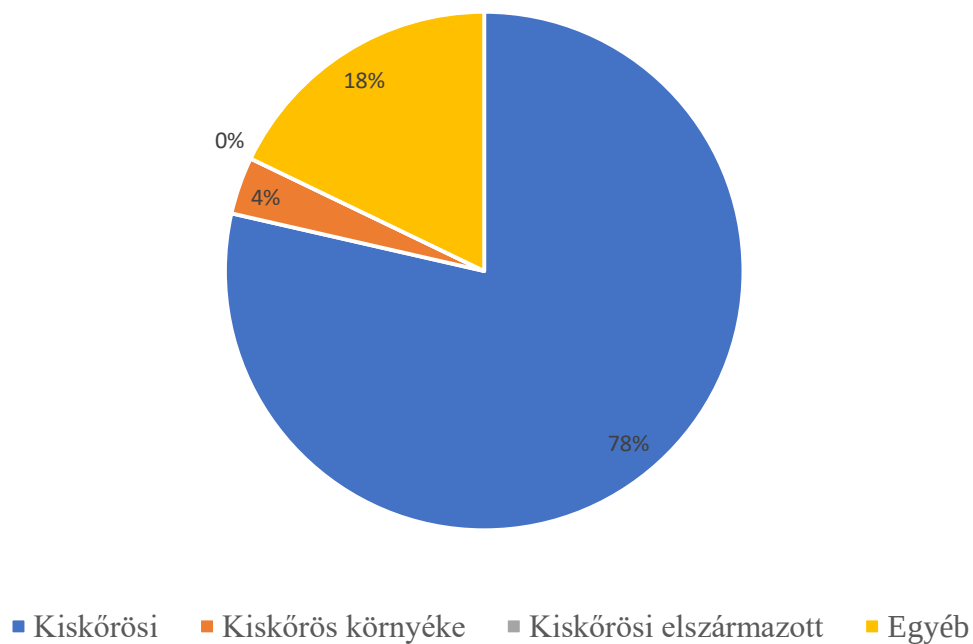
12.3. A kutatás eredményei

Az életkoruk alapján többségében 41-50 év közöttiek töltötték ki a kérdőívet, illetve a 18-30 év közöttiek száma volt még meghatározó. 18 év alattiak, valamint 70 év felettiak nem vettek részt a kutatásban (13. ábra).

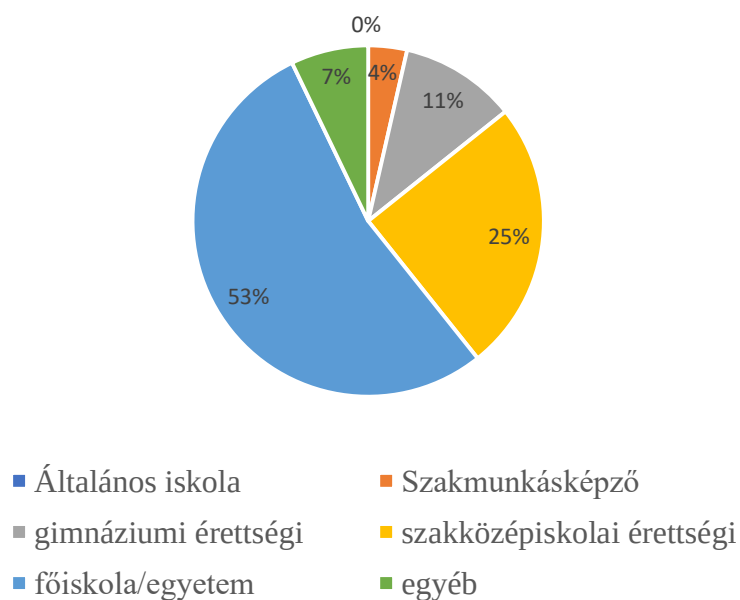
13. ábra: A kitöltők életkora (%p)

Lakhelyüket tekintve kimagasló arányban kiskörösiek vettek részt a kutatásban. A céloom kifejezetten ez is volt, hiszen akkor hiteles a kutatás, ha azok ismereteit, tapasztalatait hallgatjuk meg, akikre irányul az egész munkafolyamat (14. ábra).

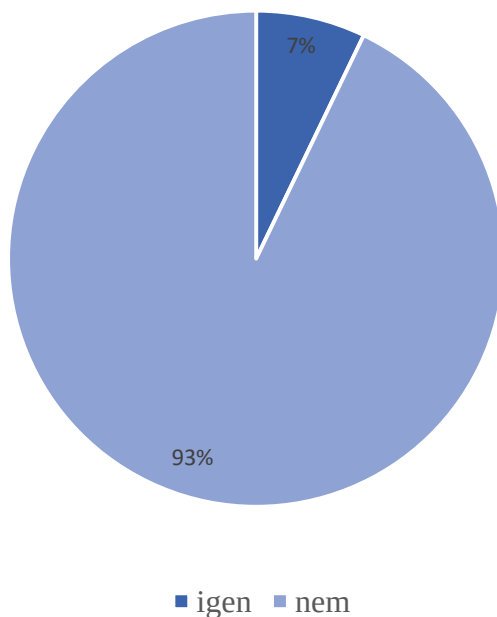
14. ábra: Lakóhely meghatározása (%p)

A kitöltők több mint fele főiskolai vagy egyetemi végzettséggel rendelkezik, a szakközépiskolai érettségivel rendelkezők is nagy számban vettek részt a kutatómunka elősegítésében (15. ábra).

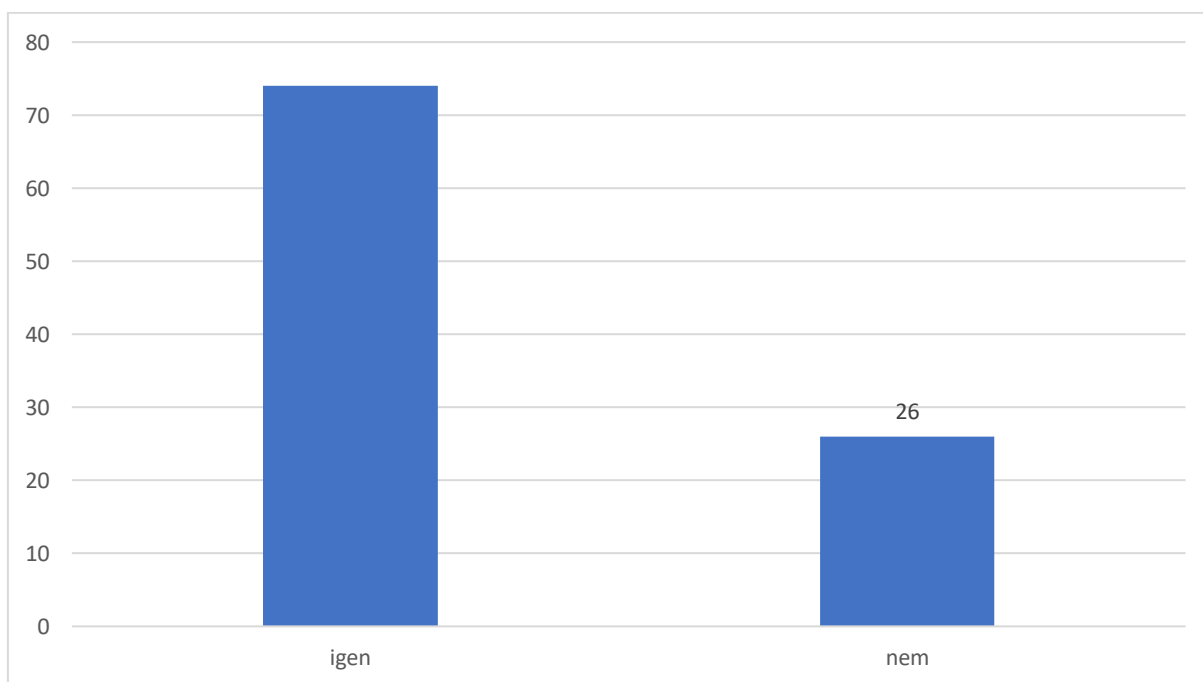
15. ábra: A kitöltők iskolai végzettsége (%p)

Sajnos azonban elenyésző részben vannak, akik tagjai bármilyen jellegű hagyományőrzéssel foglalkozó csoportnak Kiskőrösön, a kitöltők mindössze 7 %-a (16. ábra).

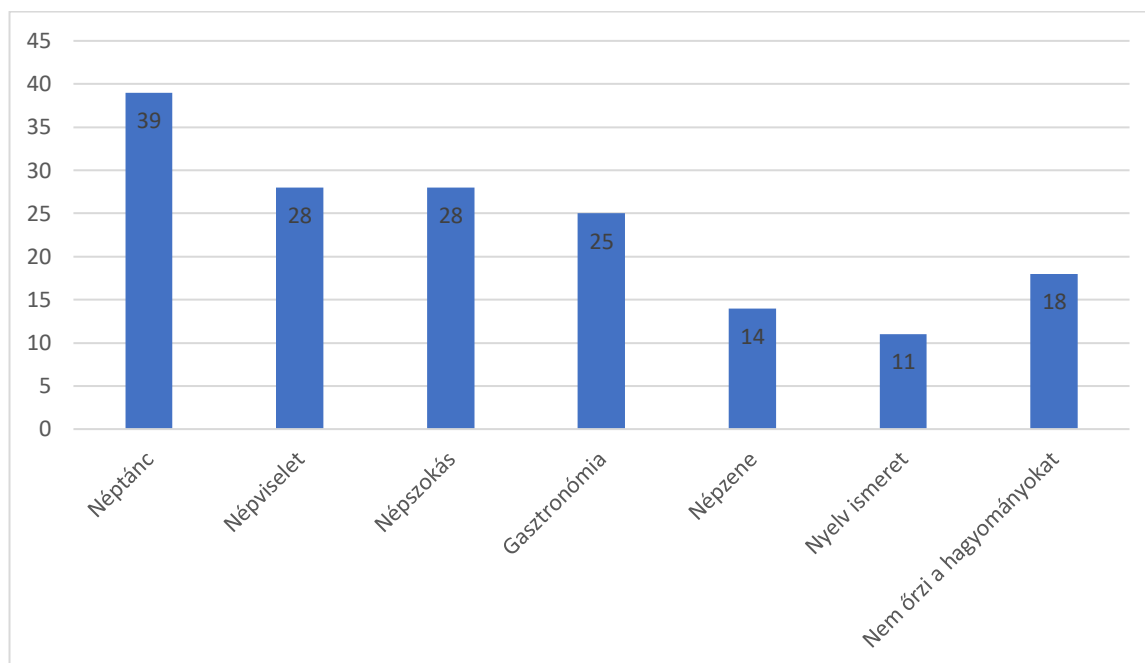
16. ábra: *Hagyományőrző csoporttagok (%p)*

Annak ellenére, hogy nagyrészt nem tagjai hagyományőrző csoportoknak a kitöltők, mégis többnyire ismerik a helyi hagyományokat (17. ábra).

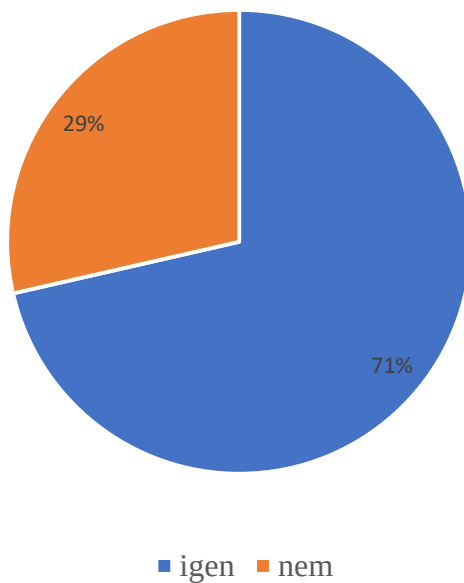
17. ábra: *Szlovák hagyományok ismerete (%p)*

A válaszadók negyede nem ismeri, vagy nem őrzi a hagyományokat. Többségük – igen kis arányban – a néptáncot, népviseletet, népszokást és a gasztronómiát jelölte meg. A népzene, valamint a szlovák nyelv ismerete végzett a ranglétra utolsó fokain (18. ábra).

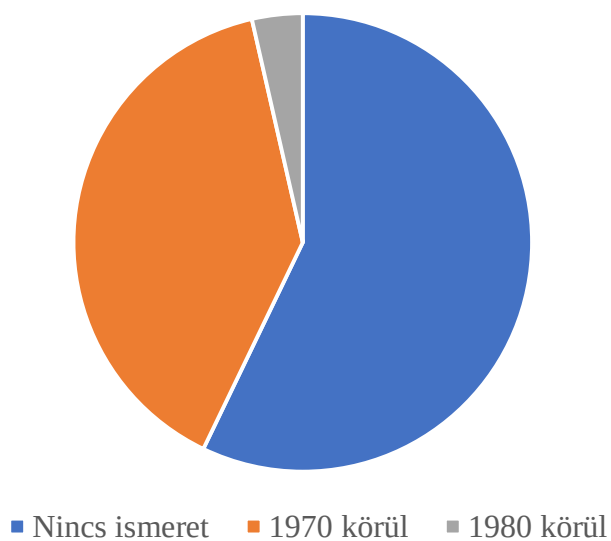
18. ábra: Hagyományok ápolása (%p)

A kiskőrösi viseletet 71 % ismeri a válaszadók közül. Ha figyelembe vesszük a kitöltők korosztályát ez nem is meglepő, hiszen néhány éve még gyakran láttunk viseletben megjelent helyi lakosokat (19. ábra).

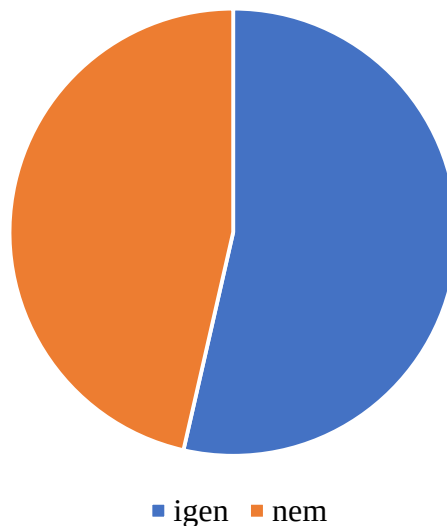
19. ábra: Népviselet ismerete (%p)

A kitöltők közül a Szlovák Tájház működésének kezdetét, a valódi, 1976-os évszámot senki sem ismerte pontosan. 39 % az 1970 környékét jelölte meg, míg többségük elismerte, hogy nem tudja még csak körülbelüli időszakra sem behatárolni.

20. ábra: Tájház működésének kezdete (%p)

Az Év Tájháza címet is elnyerte 2007-ben a múzeum, a válaszadók 54 %-a tudott a rangos elismerésről (21. ábra).

21. ábra: Év Tájházának ismerete (%p)

A válaszadók nagy része nem folytat olyan tevékenységet, amely kapcsolódna a kiskőrösi szlovákokhoz, a szlovák hagyományokhoz. A néptánc jelent meg egyetlen konkrétumként. Továbbá akadt, aki szlovák nyelvet tanult általános iskolában, ennek következtében az archaikusabb tót nyelvből néhány szót ma is könnyen megért. Akik olyan munkát végeznek, amely bármely formában elősegíti a hagyományőrzést a városban, azok többségében pedagógusok. A hétköznapi tevékenységeikbe igyekeznek beépíteni többek között a múzeumlátogatást, a szlovák népdalokat, néptáncot, népviselet bemutatását. Már az óvodásokkal is rendszeresen látogatnak el a Szlovák Tájház foglalkozásaira.

A többségében pedagógusok töltötték ki a kérdőívet. De elenyésző arányban fotós, fotóriporter, service manager, egyéni vállalkozó, adminisztratív munkát végzők is részt vettek a kutatásban.

A válaszadók több mint fele ismeri a helyi hagyományokat. Vannak olyanok, akik kutatják és tanítják is azokat. A kitöltők között akadt egy személy, aki munkájával minden nap azért dolgozik, hogy a jövő nemzedékének átadja tudását. Megismertesse és megszerettesse a fiatalokkal és idősekkel az ősi szokásainkat.

A kérdőív alapján 25%-ban érkezett olyan válasz, amely Barkóczi Jánosnét jelölte meg népviselet gyűjtőként Kiskőrösön. Dr. Filus Erika, Gmoser Györgyné és Györk Ernőné neve is felmerült, hiszen ha nem is olyan mértékben, mint Barkóczi Jánosné, de ők is szívesen végeznek népviseletgyűjtést.

Annak ellenére, hogy néhány évvel ezelőtt még gyakran láthattunk hétköznapiakon is népviseletbe öltözött helyieket, ma már ez sajnos nagyon ritka. Ezt igazolja a válaszok nagy része is, miszerint régebben ez nagyon jellemző volt, de mára már abbamaradt az idősök eltávozásával.

Főként istentiszteleteken, temetéseken vesznek fel az idősebb korosztály tagjai ma is viseletet. 2019-ben hosszú idő után újra akadt egy pár, akik szlovák viseletbe öltöztek esküvőjük alkalmával. Mivel ritkaságnak számít az ilyen jellegű hagyományörzés, a kitöltők 90%-a egyértelműen határozta meg Szujer Klaudiát és Burdán Attila nevét.

A helyiek nagy része ismeri azokat a személyeket, aki munkásságával hozzájárul a kiskőrösi szlovák néphagyományok fennmaradásához: Dr. Filus Erika, Gmoser Györgyné, Györk Ernőné, Markóné Márti, Dulai András vagy Dulai Györgyné. A helyi hagyományörzőknek lehetőségük van bemutatni tudásukat a lakosság számára a Rétesfesztivál, a Városalapítók Napja és a Kiskőrösi Szüret és Szlovák Nemzetiségi Napok keretein belül. Ételkülönlegességekben is bővelkedik a város, melyeket egyértelműen ismernek a kérdőív kitöltői is. A sztrapacska, heróka, hólabda, rétes, húsos káposzta, zmacskaló mind olyan ételek, amelyeket ma is gyakran készítenek a helyiek.

Népzenét tekintve sajnos a legkevésbé tájékozott a kiskőrösi lakosság, mindössze 10% ismer szlovák népdalokat. Ezek közül egy dalszöveg érkezett a kérdőív keretein belül:

*Megtanúltam tótúl, rácúl,
Kukoricagombócátú.
Ha még többet ettem vóna,
Németül is tudtam vóna.*

*Háromágú magvas kender,
Minek ez az öreg ember?
Alig várom az ördögöt,
Hogy elvinné a vén dögöt.*

Kifejezetten szlovák gyermekdalt viszont jellemzően nem ismernek a helybéliek. A szlovák népdalkör tevékenysége köztudott a városban, mintegy 65%-nak van tudomása róla. Ahogyan a Szivárvány Néptáncgyűttes is közismert.

Összességében elmondható, hogy a kiskőrösiek kedvelik, többnyire ismerik is őseik népművészeti, népzenei hagyatékát. Akik a hétköznapi életükben olyan munkát végeznek, igyekeznek minél többet tenni a hagyományok fennmaradásáért. Fontosnak tartják, hogy a későbbi generációk számára is megőrizték szokásaikat.

12.4.A 10-12 éves korosztály felmérésének eredményei

Vizsgáltam az általános iskolás, negyedik évfolyamos gyermekek között, hogy milyen ismeretekkel is rendelkeznek felmenőik hagyományaival kapcsolatban. Ennek okán a 9-11 éves korosztályban végeztem kutató munkát. Irányított kérdésekkel, szóban történt a felmérés. Azért láttam hatékonyabbnak az ő korosztályukban ezt a módszert, mert így van lehetőségük kifejezni részletesebben a válaszaikat, melyeket szintén diktafonnal rögzítettem.

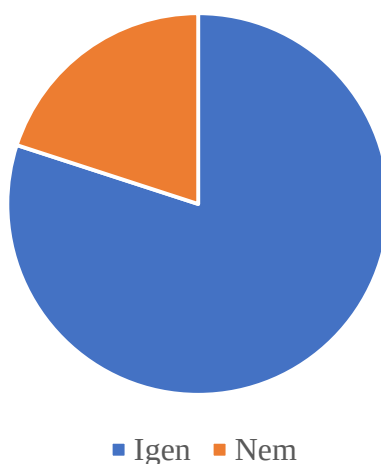
A minta:

A kutatásban résztvevő minta a KEVI Petőfi Sándor Általános Iskola 4. évfolyamának 2 osztálya, összesen 53 tanuló (1. táblázat).

1. táblázat: A minta nemek szerinti eloszlása

Osztály	N	Lány (%)	Fiú (%)
4. a	27	56	44
4. b	26	42	58
Összesen	53	49	51

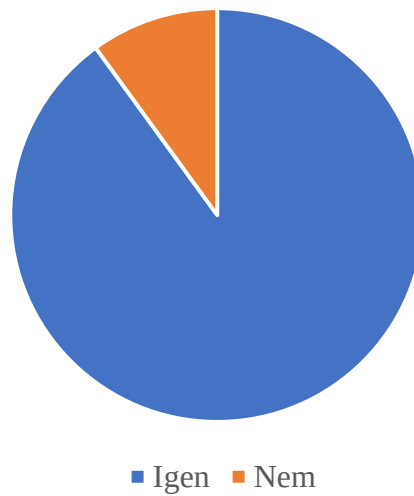
A negyedik évfolyamos tanulók 80 %-a tisztában volt vele, hogy szlovák ősökkel rendelkezik a helyi lakosság nagy része (22. ábra).

22. ábra: Szlovák származás ismerete (%p)

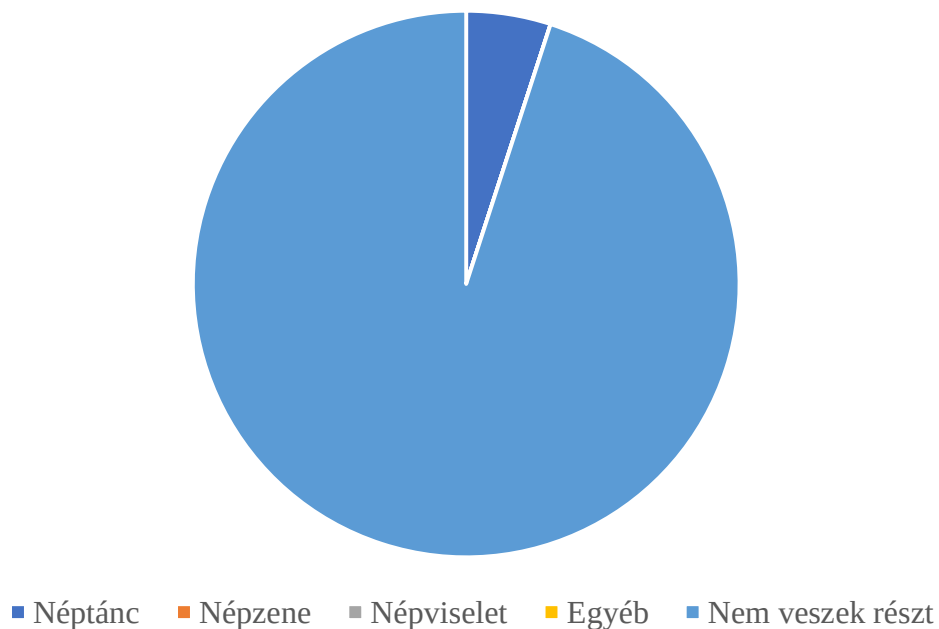
Pontosan meg tudta nevezni 90%-uk, hogy milyen módon őrzik a népszokásokat a városban. Említésre került a Rétesfesztivál, a Szlovák Nemzetiségi Napok, valamint a Szlovák Tájház által

szervezett tábor is (23. ábra). Véleményem szerint ezek a hagyományőrző programok ünnepek a gyermekek számára, melyek hatalmas és örömteli élményt nyújtanak a kicsiknek és a nagyobbaknak egyaránt.

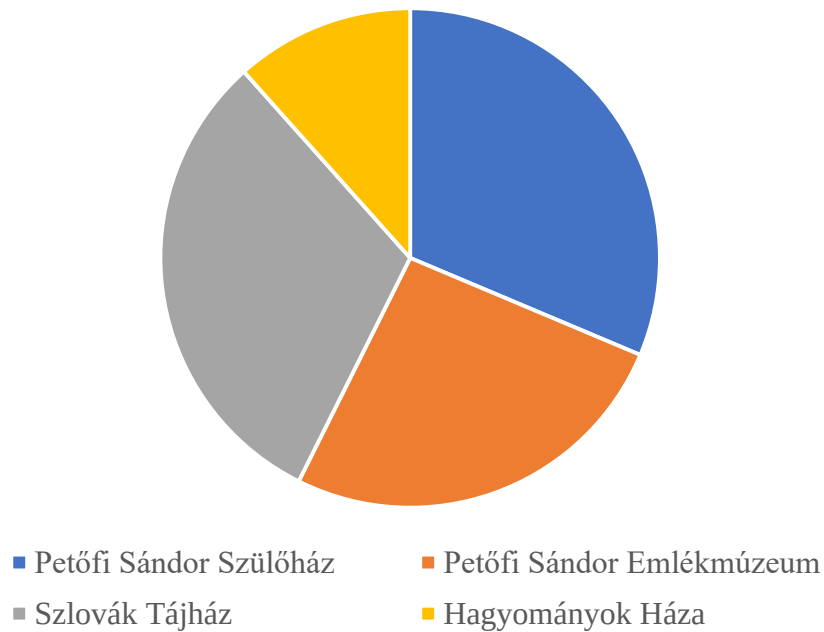
23. ábra: Hagyományőrzés módjának ismerete (%p)

Viszont csak a tanulók 5%-a vett részt hagyományőrző csoport életében, ami a néptáncot jelentette. A többség eddig nem volt tagja ilyen jellegű csoportnak (24. ábra). Ezt az arányt igen elkeserítőnek érzem.

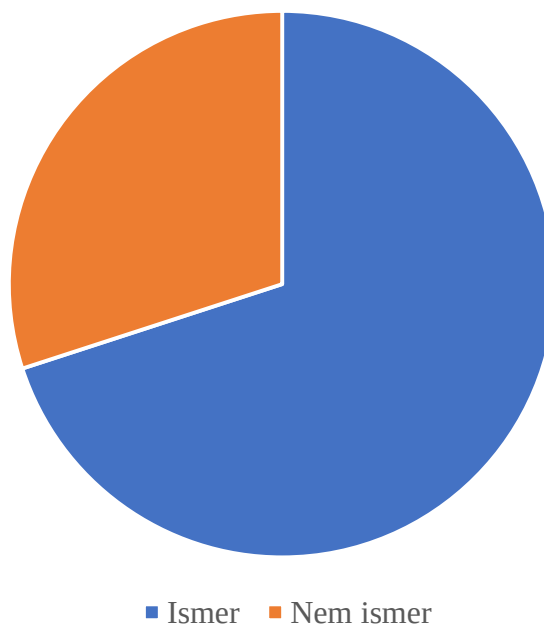
24. ábra: Hagyományőrző csoportban való részvétel (%p)

A helyi épületeket, múzeumokat, amelyek köthetők a szlovákokhoz, a tanulók 95%-a ismerte. Főként azért is, mert gyakran vendégeskednek is ezekben az intézményekben. Az alábbi ábrán látható, hogy meg is tudták nevezni ezeket az épületeket (25. ábra)

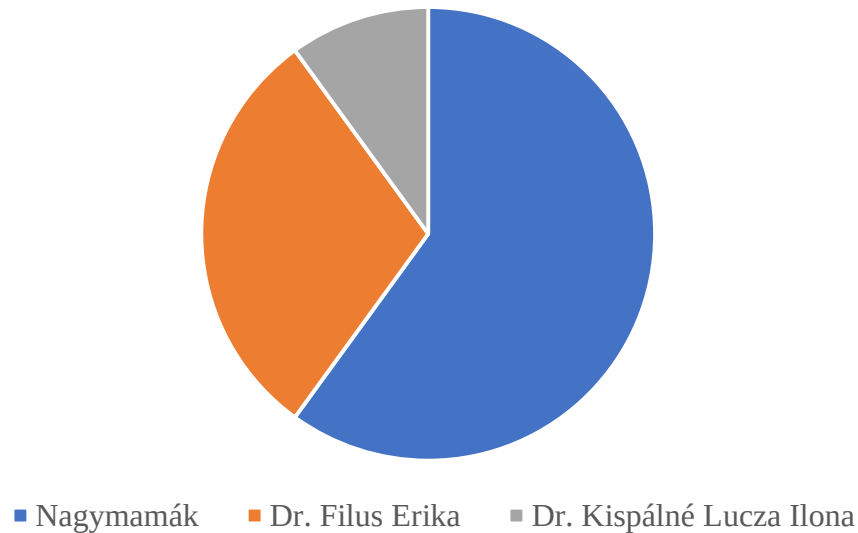
25. ábra: Helyi múzeumok ismerete (%p)

Olyan személyt a gyerekek 70%-a ismert, aki foglalkozik viselet gyűjtésével, hagyományőrzéssel (26. ábra).

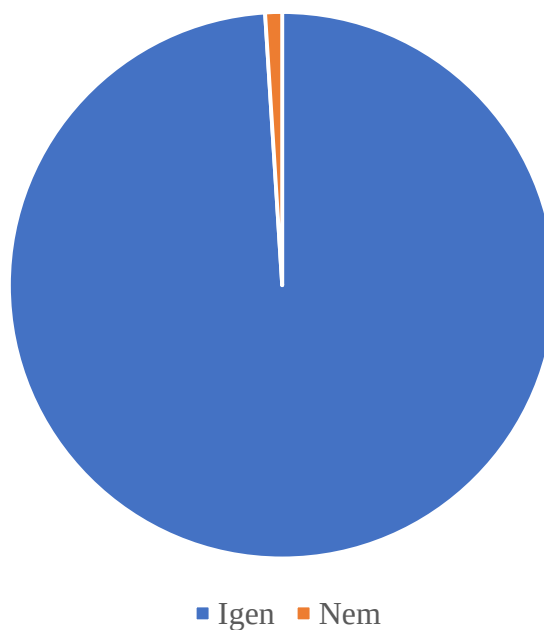
26. ábra: Hagymányőrző személyek ismerete (%p)

Többen közülük a nagymamákat említették, mint viseletgyűjtőt vagy szlovák ételek készítőit (27. ábra). Egy kislány ismeretei sokrétűbbek voltak társainál, mivel nagymamája, Kispálné dr. Lucza Ilona, a Petőfi Sándor Szülőház és Emlékmúzeum előző igazgatója.

27. ábra: Megnevezett személyek (%p)

Amiben viszont 99%-uk egyetértett, hogy szívesen venne részt hagyományőrző jellegű foglalkozásokon, szakkörön (28. ábra).

28. ábra: Résztvételi szándék szakkörön, foglalkozáson (%p)

A gyermeki korosztályban végzett felmérést mindenképpen eredményesnek tekintem. A hipotézis, miszerint a gyerekek nem ismernék kellő mértékben a helyi szokásokat, nem bizonyult teljes mértékben helytállónak. A kutatásban résztvevő 9-11 éves gyerekek többségében ismerik a helyi szlovák nemzetséget. Tudják, hogy megővható a népzene, néptánc, népszokás, ételkülönlegesség, hagyomány. A körükben feltett kérdések egyértelműen rámutatnak arra, hogy szívesen részesei lennének egy hagyományőrző közösségnek. Aktív tagjai szeretnék lenni egy ilyen jellegű tevékenységet folytató szakkörnek vagy rendszeres foglalkozásnak. A kérdőív eredményei szerint sajnos jelenleg nem megfelelő azon lehetőségek tárháza, amely az utókort segítené az ilyesfajta szándékában. Bármennyire is fontos Kiskőrös városának a szlovákság megőrzése, mégsem fordítanak elég figyelmet a fiatalok bevonásába ezen a téren. A gyerekek, akik részt vettek már a Szlovák Tájház vagy az Emlékmúzeum által szervezett táborokban, múzeumpedagógiai alkalmakon, mind lelkesen számoltak be élményeikről. Boldogan agyagoznak, nemezelnek, készítik a szlovák ételeket a nagymamákkal a Tájház udvarán. Készítenek csutkababát, játszanak fajtátekokkal, kicsit olyan számukra, mintha visszamehetnének a dédszüleik gyerekkorába. A mai rohanó világban az efféle lelkesedést kell megragadnunk, pedagógusként pedig még inkább. Az általános iskolában még lehetőségünk van arra, hogy hozzájáruljunk egy értékőrző korosztály nevelésére.

13. HAGYOMÁNYŐRZÉS AZ ÁLTALÁNOS ISKOLÁBAN

Kiskőrösön két általános iskola található, a KEVI Petőfi Sándor Általános Iskolája, valamint a Bem József Általános Iskola. Utóbbiban 1972-ben újra kezdetét vette a szlovák nyelv oktatása Kováts Györgyné Kosztra Ilona munkájának köszönhetően, aki évtizedeken át volt irodalom-és szlovák nyelvi tanára az iskolának. Kiskőrös városa, valamint a Bem József Általános Iskola neki köszönheti, hogy nagyszerű kapcsolatokat épített ki a Szlovákiában található Lipótszentmiklóssal. Tevékeny munkája meghozta gyümölcsét, hiszen néprajzi kutatásokban, gyűjtésekben vett részt, továbbá hagyományőrző szlovák táborokkal színesítette a fiatalok életét. 2003-ban munkáját Kiskőrös Város Díszpolgára címmel köszönte meg a város vezetése.

Tanító szakos hallgatóként az a megtiszteltetés ért, hogy lehetőséget kaptam a KEVI Petőfi Sándor Általános Iskola igazgatónőjétől, Grausza Jánosnétól, hogy pedagógusként dolgozhassak az intézményben. Ennek köszönhetően alaposabban tanulmányozhattam annak lehetőségét, hogy hogyan valósíthatnák meg olyan feladatot, melynek keretében megismertetném a mai általános iskolásokat a helyi szlovák hagyományokkal.

13.2. Szlovák hagyományőrző Nap programjának kidolgozása

Szlovák Hagyományőrző Napot szervezünk, melynek előkészületeire 7 héten át van lehetőségünk. Mivel első alkalommal hoztam létre iskolánkban szlovák hagyományőrzéssel kapcsolatos projektet, ezért a felelősség részemről még nagyobb. Szinte kezdő pedagógusként olyan horderejű projekt kialakítása a feladat, amelyben az egész alsó tagozat mind a 12 osztálya érintett. Ezért még fontosabb az összehangolt, tökéletesen megszervezett munka. A szlovák néphagyományokat őrző általános iskolások számára készített projekt szakdolgozatom záró része.

Intézményünk minden évben a DÖK-nap (Diákönkormányzati Nap) keretein belül egy minden alsós évfolyamot érintő napot tart. Erre az alkalomra állítottam össze egy projektnapot, mely lezárása egy több hetes munkafolyamatnak. Ezen a napon az iskola alsós tanulói lehetőséget kapnak arra, hogy aktív részesei legyenek egy olyan folyamatnak, amely a múltból a jövőbe mutat.

A DÖK-napot megelőző 7-8 héten keresztül a napközis pedagógusok segítségével az osztályok felkészülnek a saját témájukból. Évfolyamonként kapnak egy témakört, melyet fel kell dolgozniuk, ebből kiállítást, beszámolót, bemutatót tartanak a projektzáró DÖK-napon. Intézményünk abban a szerencsés helyzetben van, hogy rendelkezik egy úgynevezett TÉT-teremmel, amely megnevezés technika, ének, természetismeret termet jelent. Itt lehetőségünk van egy osztály aktív foglalkoztatására. A TÉT-terem konyhával felszerelt, így a 4. évfolyam gasztronómiai

felkészülését könnyen kivitelezni tudjuk az iskolán belül. Intézményünk nagyon jó kapcsolatot ápol a helyi múzeumokkal, hagyományörző egyesületekkel. Ennek köszönhetően sokkal hatékonyabb a közös munka a múzeumpedagógusok, táncosok, népdalkör tagjai, helyi hagyományörző lakosok segítségével.

Az alábbi felosztásban jelennek meg a témakörök az évfolyamokon belül:

1. évfolyam

Téma: népzene és néptánc

Felkészülés időtartama: 7 hét

Helyszínek: tornaterem, osztályterem, Szlovák Tájház, Petőfi Sándor Szülőház, Petőfi Emlékmúzeum, Hagyományok Háza

Az 1. évfolyam tanulói megismerkednek a helyi szlovák népzenevel és néptáncsal.

A pedagógus munkáját segítik a pedagógiai asszisztenseken kívül a Szivárvány Néptáncgyűttes tagjai. Az ő közbenjárásukkal a gyerekek könnyebben megtanulják az egyes táncleírásokat. Közvetlen kapcsolatba kerülnek a népzenevel, melyben támogatásukra a Kiskörösi Szlovák Népdalkör tagjai lesznek.

	A foglalkozás témája	Helyszín
1. foglalkozás	Történelmi háttér megismerése, Szlovák Tájház bemutatása- Dr. Filus Erika igazgatónő tárlatvezetése	Szlovák Tájház
2. foglalkozás	Szivárvány Néptáncgyűttes táncbemutatója, táncház	Tornaterem
3. foglalkozás	Viseletek megismertetése, helyi gyűjtők gyűjteményének	Petőfi Szülőház és Emlékmúzeum
4. foglalkozás	Helyi és környékbeli népzenei együttesek bemutatója, hangszerismertető.	Hagyományok Háza
5. foglalkozás	Szlovák Népdalkör bemutatója, Szivárvány Néptáncgyűttes segítségével szlovák táncok megismerése, gyakorlása	Tornaterem- nagy
6. foglalkozás	Szivárvány Néptáncgyűttes segítségével táncok tanulása	Tornaterem - nagy
7. foglalkozás	Szivárvány Néptáncgyűttes segítségével további gyakorlás	Tornaterem - nagy

2. évfolyam

Téma:	hagyományok, népszokások
Felkészülés időtartama:	7 hét
Helyszínek:	osztályterem, tornaterem, Szlovák Tájház, Petőfi Sándor Szülőháza, Petőfi Emlékmúzeum, Hagyományok Háza, Evangélikus Templom

A 2. évfolyamosok betekintést nyerhetnek Dr. Filus Erika, a Petőfi Szülőház és Emlékmúzeum igazgatója segítségével közelebbről tanulmányozhatják a helyi népszokásokat. Többek között a vasárnapi sétát a korzón, a hajadonok helyét a templomban, a lakodalmi szokásokat, a gyermekek születésével kapcsolatos tradíciókat.

	A foglalkozás témája	Helyszín
1. foglalkozás	Történelmi háttér megismerése, Szlovák Tájház bemutatása- Dr. Filus Erika igazgatónő bemutatója	Szlovák Tájház
2. foglalkozás	Saját emlékek előadása Hazafi Sándornéval, Állandó és időszakos kiállítás megtekintése	Hagyományok Háza
3. foglalkozás	Györk Ernőné: helyi népszokások ismertetése.	Tornaterem
4. foglalkozás	Vetítés: Szlovák Lakodalomról készült film bemutatása. Viseletek megtekintése	Tanterem
5. foglalkozás	Dramatikus feldolgozás: Vasárnapi séta a korzón. Szlovák lakodalmi szokások	Tornaterem - kicsi
6. foglalkozás	Dramatikus bemutatóra történő felkészülés	Tornaterem - kicsi
7. foglalkozás	Dramatikus bemutatóra történő felkészülés. Főpróba	Tornaterem - kicsi

3. évfolyam

Téma:	népi gyermekjátékok
Felkészülés időtartama:	7 hét
Helyszínek:	osztályterem, tornaterem, Szlovák Tájház, Petőfi Sándor Szülőháza, Petőfi Emlékmúzeum, Hagyományok Háza, TÉT-terem

A 3. évfolyam egy összetett feladatban vesz részt. Egyrésztől betekintést nyernek a népi gyermekjátékok világába. Saját kezűleg készítenek kukoricacsutkából, csuhéból babát, fonott használati és dísz tárgyakat. Kipróbálhatják az agyagozás folyamatát. Ezen felül részt is vehetnek különböző egyéni vagy csapatjátékokban, melyeket az ősök is ismertek. Ilyenek többek között a cseréptörés, zsákban futás, kosárhinta, stb. Az elkészült munkákból a projektzáró napon kiállítást rendezünk az iskola aulájában.

	A foglalkozás témája	Helyszín
1. foglalkozás	Állandó és időszakos kiállítás megtekintése. Györk Ernőné szlovák mondókák, versek, kiszámolók tanítása.	Hagyományok Háza
2. foglalkozás	Történelmi háttér megismerése, Szlovák Tájház bemutatása- Dr. Filus Erika igazgatónő tárlatvezetése. Természetes anyagokból használati és dísz tárgyak készítése.	Szlovák Tájház
3. foglalkozás	Kiállítás megtekintése, ahol népi játékokat ismerhetnek meg.	Petőfi Szülőháza és Emlékmúzeum
4. foglalkozás	Játékok megismerése. Agyagozás. Nemezelés.	Szlovák Tájház
5. foglalkozás	Bácsalmási Képfestő Műhely látogatás	Bácsalmás: Képfestő Műhely
6. foglalkozás	Képfestő anyag díszítése. Gyöngyfüzés. Kultéri csapatjátékok.	Szlovák Tájház
7. foglalkozás	Képfestés befejezése. Kézműves foglalkozások.	Szlovák Tájház

4. évfolyam

Téma: gasztronómia

Időtartam: 7 hét

Helyszín: osztályterem, tornaterem, Szlovák Tájház, Petőfi Sándor Szülőháza, Petőfi Emlékmúzeum, Hagyományok Háza, TÉT-terem

A 4. évfolyamosok lehetőséget kapnak arra, hogy megismerjék és elkészítsék a helyi szlovákok ismert és méltán népszerű ételeit. Az első ismereteket olyan helyi idős hölgyektől szerzik, akik rendszeres résztvevői a Kiskőrösön megrendezésre kerülő Rétesfesztiválnak. Továbbá nagyrészt ők készítik el a városba érkező különleges küldöttségek, vendégek számára a helyi különlegességeket.

	A foglalkozás témája	Helyszín
1. foglalkozás	Látogatás az iskola saját tanterületére. A termesztett növényekkel kapcsolatos munkafolyamatok megismerése.	KEVI Kertészeti Szakközépiskola Tanterület
2. foglalkozás	Történelmi háttér megismerése, Szlovák Tájház bemutatása- Dr. Filus Erika igazgatónő tárlatvezetése	Szlovák Tájház
3. foglalkozás	Ételek alapanyagainak megismerése, felhasználási lehetőségek bemutatása. Biztonság a konyhában.	Szlovák Tájház
4. foglalkozás	Sztrapacska készítése	TÉT-terem
5. foglalkozás	Heróka, hólabda készítése	TÉT-terem
6. foglalkozás	Krumplis ételek készítése	TÉT-terem
7. foglalkozás	Kiskőrösi szaladgálós rétes készítése	TÉT-terem

Diákönkormányzati Nap

A Diákönkormányzati Napon mutathatják be egymásnak és az iskola vezetőségének az alsó évfolyam tanulói az elmúlt hetek munkájának eredményét. Annak érdekében, hogy a bemutatók és az újabb ismeretek még nagyobb élményt nyújtsanak a résztvevőknek, külső résztvevők segítik a gyerekeket és a pedagógusokat.

1. óra

A DÖK-nap kiindulópontja Dr. Filus Erika, a Petőfi Sándor Szülőház és Emlékmúzeum igazgatójának megnyitója, valamint a napi programterv ismertetése.

A 3. évfolyam által készített kézműves alkotásokból az iskola aulájában kiállítást tekinthetnek meg

A tornaterem egyik részében kézműves foglalkozásokra van lehetőség. Minden alsós tanuló kipróbálhatja saját kezűgyességét a kialakított standokon.

2. óra

A 2. évfolyam kiskőrösi népszokásokhoz kapcsolódó dramatikus feldolgozása és bemutatója. Népviseleti bemutatót tekinthetnek meg a résztvevők az aula és a tornaterem erre kialakított részében. Lehetőség nyílik viseletbe öltözni a gyerekeknek, pedagógusoknak egyaránt. Az iskola állandó fotósa, Subáné Kiss Krisztina segítségével pedig meg is örökítik ezeket a különleges pillanatokat. A Szlovák Tájház dolgozóinak és a hagyományörző helyiek segítségével pedig a kiskőrösi hajviseletet is ki lehet próbálni.

3. óra

A Kiskőrösi Szlovák Népdalkör rövid bemutatóját követően az 1. évfolyam egy rövid néptáncbemutatót tart. Ehhez segítséget a Szivárvány Néptáncgyűttes tagjaitól és zenekaruktól kapnak. Az előadásokat követően a táncgyűttes segítségével táncházat rendezünk.

4. óra

Gasztronómiai rövidfilm bemutatója, amely a 4. évfolyam ételkészítési folyamatait mutatja be a felkészülési időszakukban. Láthatók benne, hogy milyen alapanyagokat használtak fel, milyen recept alapján dolgoztak, kik segítették a munkájukat. A vetítést követően ételkóstolón vehetnek részt a tornateremben. Az ételek elkészítésében segítik a munkát az iskola konyhásai, a kiskőrösi hobbiszakácsok, pedagógusok.

Az iskola igazgatójának záróbeszédével fejeződik be a különleges nap az intézményben. A projekt évenként újra és újra megjelenik ebben az időszakban, ennek köszönhetően minden évfolyam az alsó tagozaton az összes hagyományörző témakör szépségét megismerheti. Az általam kidolgozott projekttel segíthetjük a jövő nemzedékét olyan értékmegőrző felnőttekké válni, amely méltán viseli a kiskőrösi hagyományörzés nyomait.

14. ZÁRÓ GONDOLATOK

Szakdolgozatom elkészítésével szeretnék csatlakozni azokhoz, akik megemlékeznek felmenőink értékeiről, szokásairól, hagyományairól. Hiszem, hogy nem csak lehetőségünk, de kötelességünk is, hogy vigyázzunk a kapott örökségünkre. Legyen a hétköznapi életünk része a hagyományok ápolása. Mi pedig, akik olyan munkát végzünk, tegyünk meg mindent ennek érdekében. Tanítsuk meg a jövő nemzedékét, gyermekeinket mindezek jelentőségére. Legyünk mi a kapocs a múlt és a jövő között.

„A hagyományt nem ápolni kell, hisz nem beteg. Nem őrizni kell, mert nem rab.

Hagyományaink csak akkor maradhatnak meg, ha megéljük őket!”

(Sebő Ferenc)

A kiskőrösi szlovák hagyományörzők pedig pontosan ezt teszik. Hétköznapiokon és ünnepnapokon, határon innen és túl elszántan hirdetik, hogy van még jövője a szlovák közösség örökségének Kiskőrösön.

15. IRODALOMJEGYZÉK

HIVATKOZÁS KÖNYVRE

- Araczki László, Dr. Ádám Sándor, Besenczi János, Dénes Pál, Dr Gyarmati Károly, Holló János, Kiss Béla, Dr. Meskó Sándor, Dr Petrás József, Tóth László, V. Székely György: Kiskőrös helytörténeti monográfiája (1989)
- Araczki László, Kispálné Dr. Lucza Ilona, Török Zsuzsa, Takács László, Dr. Petrás József, Dulai András, Tuskán Mária, Boda Zsuzsa, Pethőné Dedák Angéla: Kiskőrös 2000-ben (2000)
- Bella Tibor Zoltán, Szedmán Tamás, Turán István: Kiskőrös története (2018)

- Filus Erika: A kiskőrösi viselet. Az öltözködés változásának vizsgálata (19-20. század) doktori értekezés (2017)
- Filus Erika: Szakmai beszámoló a kiskőrösi Szlovák Tájház felújítását megelőző szakvélemények elkészítéséhez benyújtott pályázathoz (2020)
- Gmoser Györgyné: Bátorság kell a hűséghez (2019)
- Gyivicsán Anna: A magyarországi szlovákok népi kultúrájának atlasza (1996)
- Györk Ernőné: Néphagyományok őrzése és ápolása Kiskőrösön szakdolgozat (1987)
- Márki László okleveles építőmérnök: 6200 Kiskőrös, Szent István utca 23. Szlovák Tájház Statikai szakvélemény
- Si-Ma Ipari, Kereskedelmi és Szolgáltató Bt. 1033 Budapest, Huszti út 21. I/10. – Faanyagvédelmi Szakértői Vélemény
- Simon Györgyné: A kiskőrösi szlovákok népművészete szakdolgozat (1980)
- Suba György: Adatok, iratok Kiskőrös múltjából (2018)
- Vizi Márta – Gere László: 6200 Kiskőrös, Szent István utca 23. Szlovák Tájház Építéstörténeti Dokumentáció és Értékleltár

INTERNETES FORRÁSOK

- Erdélyi-Molnár Klára: Kodály Zoltán és a szlovák népzene
http://real.mtak.hu/72734/1/Kodalytot_Magyarzene_u.pdf (2022.04.18)
- Lami István: Hogyha én dalolok – A magyarországi szlovák népdalkincsről
<http://nemzetisegek.hu/repertorium/1995/04/18.pdf> (2022.04.18)
- Bölcsészettudományi Kutatóközpont Zenetudományi Intézet: Bartók Béla zeneművei (időrendben)
<https://www.zti.hu/index.php/hu/bartok/bartok-zenemuvei/idorend> (2022.09.04)
- JGYPK: Kompetenciafejlesztési lehetőségek a hon-és népismeret területén: A magyarországi szlovákok

https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszag_i_nemzetisegek/szlovakok/a_magyarorszag_i_szlovakok/index.htm (2022.04.18)

- Weigand-Kiss Bettina: Hagyományok háza Kiskőrösön (2021)
<https://vira.hu/2021/03/04/hagyomanyok-haza-kiskoroson/> (2022.04.18)

16. MELLÉKLETEK

16.1. 1. számú melléklet: Hazafi Sándorné Ica néni teljes viseletes ruhatára

16.2. 2. számú melléklet: A kérdőív

Szlovák hagyományok ápolása Kiskőrösön

Kiskőrösre és környékére az 1700-as években szlovák lakosságot telepítettek. Ennek köszönhetően nagyon sok hagyomány, népszokás, nyelvi-és zenei érték, gasztronómiai különlegesség maradt fenn az utókor számára. A kérdőív célja: felmérni a lakosság tájékozottságát, saját tapasztalatait, véleményét a helyi tótokkal kapcsolatban.

1. Az Ön életkora:

18-30 év

31-40 év

41-50 év

51-60 év

61-70 év

70 év feletti

2. Neme

Nő

Férfi

3. Az Ön lakóhelye

Kiskőrös

Kiskőrös környéke

Kiskőrösi elszármazott

Egyéb

4. Az Ön legmagasabb iskolai végzettsége

Általános iskola

Szaktanulmányok

Gimnáziumi érettségi

Szakközépiskolai érettségi

Főiskola/egyetem

Egyéb

5. Ön folytat-e olyan tevékenységet, mely kapcsolódik a kiskőrösi szlovákokhoz? Ha igen, nevezze meg!

Igen

Nem

6. Olyan munkát végez, mely bármilyen formában segíti a hagyományőrzést a városban? Esetleg be tudja építeni a hétköznapijaiba?

Igen

Nem

7. Ha igen, akkor hogyan tudja megtenni?

(Szöveges válasz)

8. Nevezze meg a munkakört, melyben dolgozik!

(Szöveges válasz)

9. Ismer-e szlovák hagyományokat?

Igen

Nem

10. Látott-e már olyan szlovák hagyományőrző csoportokat, akik népzene, néptáncot, népdalokat visznek műsorra?

Igen

Nem

11. Van-e arról tudomása, hogy Kiskőrösön működik-e ilyen hagyományőrző csoport?

Igen

Nem

12. Tudja-e, hogy milyen hagyományokat ápol a helyi szlovák kisebbség? Néptánc, viselet, népszokás, hagyomány, egyéb.

(Szöveges válasz)

13. Ismeri-e a helyi szlovákok viseletét?

Igen

Nem

14. Hogy hívják azt a hölgyet, aki a városban szlovák népviseletet gyűjt?

(Szöveges válasz)

15. Néhány éve a városban sétálva még sok tót viseletbe öltözött helybélit láthattak az ide látogatók, a helyi lakosság. Sajnos ez napjainkra az idősök eltávozásával egyre ritkább. Ismer-e olyan személyt, aki ma is viseletet hord?

(Szöveges válasz)

16. 2019-ben hosszú idő után újra volt egy pár, akik szlovák viseletbe öltöztek esküvőjük alkalmával. Tudja-e, hogy kik ők? Ha igen, akkor nevezze meg őket!

(Szöveges válasz)

17. Kiskőrös városában található egy Szlovák Tájház. Ismeri-e a kínálatát?

Igen

Nem

18. A tájház valamikor lakóépület volt. Tudja-e, hogy mikor kezdte el muzeális működését?

1970

1976

1980

1986

Nem tudom, mikor kezdte meg működését.

19. 2006-ban "Az év Tájháza " címet is elnyerte. Tudja-e, hogy az állandó kiállításon kívül milyen múzeumpedagógiai foglalkozásokat tartanak itt?

Igen

Nem

20. Nevezzen meg még olyan középületeket, melyek a helyi szlovák emlékek megőrzésében fontos szerepet játszanak.

(Szöveges válasz)

21. Ismer-e olyan személyt, aki munkásságával hozzájárul a kiskőrösi szlovák néphagyományok fennmaradásához?

Igen

Nem

22. Amennyiben az előző kérdésre igennel válaszolt, kérem, fejtse ki részletesebben, hogy kik ők, és milyen tevékenységet folytatnak!

(Szöveges válasz.)

23. Gmoser Györgyné Zsuzsa néni munkásságát méltán ismerték el a Nemzetiségekért Díjjal, hiszen közel 50 éve aktív résztvevője a szlovák hagyományörzésnek Kiskőrösön. Volt erről tudomása?

Igen

Nem

24. A város 300 éves évfordulója alkalmából megjelent Gmoser Györgyné könyve. Tudja-e, hogy milyen címmel? Amennyiben igen, kérem, írja le!

(Szöveges válasz.)

25. Nevezzen meg olyan helyi épületeket, műemlékeket, építészeti alkotásokat, melyek Kiskőrös városát a szlovák hagyományörzéshez kapcsolják!

(Szöveges válasz.)

26. Ismer-e olyan helybelit, aki akár csak hobbi szinten, de régi mesterségekkel, tárgyak megmunkálásával foglalkozik?

Igen

Nem

27. Amennyiben az előző kérdésre igennel válaszolt, kérem, írja le a személy nevét és munkásságának jellegét!

(Szöveges válasz.)

28. A helyi hagyományőrzőknek van-e lehetőségük bemutatni tudásukat a lakosságnak? Ha igen, akkor milyen alkalmakkor?

(Szöveges válasz.)

29. Évente megrendezésre kerülnek olyan események, melyek őrzik a régi tót ízeket. Melyek ezek az alkalmak és mikor tartják őket?

(Szöveges válasz.)

30. Gasztronómiai különlegességekben is bővelkedik a város. Sorolja fel, milyen tót ételeket, italokat ismer! Ha tudja a szlovák megnevezését is, akkor azt is írja le!

(Szöveges válasz.)

31. A város zenei életében fontos szerepe van a tót népzeneének. Ön ismer-e szlovák népdalokat?

Igen

Nem

32. Amennyiben az előző kérdésre igennel válaszolt., kérem, írja le a dalok címét magyarul, ha ismeri a szlovák címet is, akkor azt is.

(Szöveges válasz.)

33. Ha van olyan szlovák népdal, amely kifejezetten kedves a szívének, kérem, írja le a szövegét.

(Szöveges válasz.)

34. Ismer-e kifejezetten kiskőrösi szlovák népdalt?

Igen

Nem

35. Van-e helyi vonatkozású szlovák gyermekdal? Ha ismer ilyet, írja le a címét, esetleg a szövegét!

(Szöveges válasz.)

36. Kiskőrösön működik egy szlovák néptáncegyüttes. Kérem, ha tudja, nevezze meg!

(Szöveges válasz.)

37. A város életére mindig nagy hatással volt a szlovák nyelv. Az ön családjában, rokonságában használták-e a szlovák nyelvet? Ha igen, milyen intenzitással (napi szinten, elvétve, egy-egy kifejezés erejéig, stb.)

(Szöveges válasz.)

38. Ön szerint a város nevezetes büszkesége, Petőfi Sándor vajon beszélt-e szlovákul?

Igen

Nem

39. Ha lehetősége lenne, Ön segítené azok munkáját, akik aktívan részt vesznek a város emlékeinek megőrzésében?

Igen

Nem

Talán

40. Ha vendéget fogad, mit mutat meg szívesen Kiskőrösről vagy környékéről, amely a szlovák felmenőkre utal?

(Szöveges válasz.)

41. Önnek milyen elképzelései lennének arra vonatkozóan, hogy a helyi és környékbeli lakosság tovább megőrizze ezeket a szép emlékeket és újabb generációk vihessék tovább az ősök kultúráját?

(Szöveges válasz.)

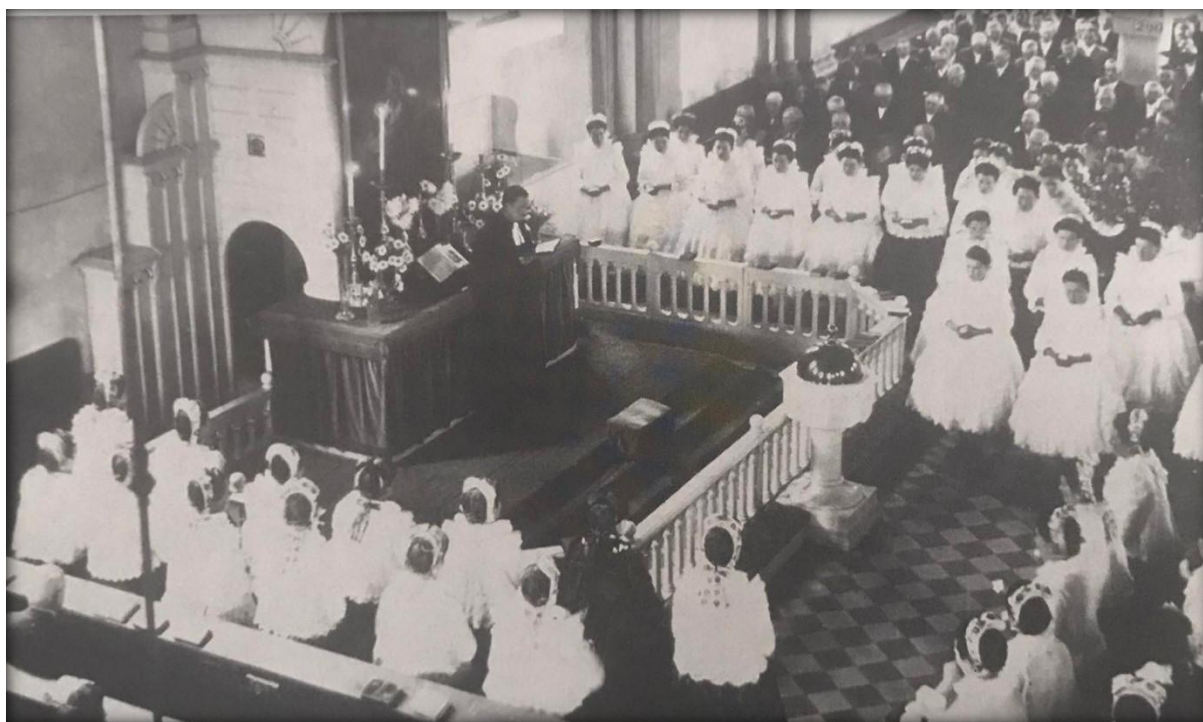
16.3.3. számú melléklet: Szlovák Népdalkör

16.4.4. számú melléklet: Balról fent: esküvői pár. Jobbról fent: jegyespár. Alul: fiatal lányok viseletben

16.5.5. számú melléklet: Hajadon lányok az oltár körül a kiskőrösi Evangélikus Templomban

16.6.6. számú melléklet: Szlovák ének 119. oldal Forrás: GMOSER Györgyné: Bátorság kell a hűséghez (2019)

ÉNEKEK - KOTTÁK

Pán Boh nás požehnaj

Pán Boh nás po - žeh - naj,
Sec - ko nám dob - re daj,
A tie na - še že - ňúč - ke
Ot ško - ňe za - cho - vaj!

119

**16.7.7. számú melléklet: Szlovák ének 120-121. oldal Forrás: GMOSER Györgyné:
Bátorság kell a hűséghez (2019)**

Ked' som tajšla do zahradki <i>Tempo giusto</i> Ked' som taj - šla do za - hrad - ki, Pred ve - če - rom trá - vu siať, Po - ču - la som si moj - ho mi - li - ho Za mňo po - za - kra - ču - vať. Kráčaj, mŕíť, kráčaj za mňo! Kim mňa smutnú dohoňíš, Rada bi ja tebe poviedala, O čom ešte ti neviáš. 120	Čo si taká smutná, Mariška? <i>Tempo giusto</i> Čo si ta - ká smut - ná, Ma - riš - ka? Či ťa hláv - ka bo - ťi, du - šič - ka? Ne - spi - tuj - ťe sa mi, ma - mič - ka, Ne - bo - ťi mňa mo - ja hla - vič - ka. Čo si taká smutná, Mariška? Kto ťeba odprevádza, vezže ťa, Kto ťeba odprevádza, vezže ťa, Čo šíri svet počes, nájd' e ťa. 121
---	---

**16.8.8. számú melléklet: Szlovák ének 122-123. oldal Forrás: GMOSER Györgyné:
Bátorság kell a hűséghez (2019)**

Za to pán Boh starich ľud'í ňekcú <i>Tempo giusto</i> Za to pán Boh sta - rich ľu - d'í ňe - kcú, Ľe - bo sa ti mi - lu - va - ťi ňe - kcú. Ľe - bo sa ti, čer - ve - ná ru - za, Šej, mi - lu - va - ťi ňe - kcú! Za to pán Boh mladich ľud'í ľubia, Ľebo sa ti milovať ved'ia, Ľebo sa ti, červená ruža, Šej, milovať ved'ia! Moja milá v čiernej zemi ťeží, Rasťie nadňo rozmaring zeľeni, Rasťie nadňo, červená ruža, Šej, rozmaring zeľeni. 122	Viem ja edon veľme pekní bieli dom <i>Tempo giusto</i> Viem ja e - don veľ - me pek - ni bie - li dom, Je - sto e - no veľ - mo pek - nvó d'iou - ča v ňom, A - bi, mi - ťi, a - bi mi ju kec - ťi dať, Ve - d'ev bi ju pre - u - krut - ňe mi - lu - vať. Dobrí večer vám viňšujem, ňanúčka, Či je doma vaša pekná d'roučička? Doma, sin moj, priďi tanu, sadňi si, Neľaskaj sa, neroz si žiaľ na srdci. 123
---	--

**16.9.9. számú melléklet: Szlovák ének 124-125. oldal Forrás: GMOSER Györgyné:
Bátorság kell a hűséghez (2019)**

Sadaj, slnko, sadaj <i>Poco parlando</i> Sa - daj, sln - ko, sa - daj Za - vi - so - kú ho - ru, Ak - he - bu - d'esh sa - dať, Sťiah-nem t'a za no - hu. Ak - he - bu - d'esh sa - dať, Sťiah-nem t'a za no - hu. Kebi slnko zmlať, Ak je ťaško robiť, Ponáhľaj sa Za horu zachodiť. Sadaj, slnko, sadaj Za ker maľmóví! Povedz dobrí večer Mojmu frajerovi! 124	Ked' som ja k má milej chod'ievav <i>Tempo giusto</i> Ked' som ja k má mi - lej cho - d'ie - vav, Pek - he mi me - sia - êik svie - rie - vav, Svie - rie mi, me - sia - êik, es - t'e raz, Ak, že mi he - bu - d'esh vi - še viac! Dobru noc, má milá, dobrú noc, Nak sa ťi sám pán Boh na pomoc! Dobru noc, dobrú noc, dobre spi, Nak sa ťi shívajú somhou sní! 125
--	--

**16.10. 10. számú melléklet: Szlovák ének 126-127. oldal Forrás: GMOSER Györgyné:
Bátorság kell a hűséghez (2019)**

Popri járd'e rast'ie tráva zelená <i>Tempo giusto</i> Po - pri jár - d'ie ras - tie trá - va ze - le - ná, Ve - fa rá - zi zo sl - zá - mi za - fia - tá. Za - fia - li ju kiš - ké - reš - ski mlá - den - ci, Ke - ri pó - du te - raz ta - hor z vo - já - ci. Či je pekni kiskercsiki átomáš, Ver, sa pod ňím viplakali vefa ráz, Viplakali ťi plakavati budli, Kerim maža za vojaka poňesu. 126	Ked' som išó z regimentu domó <i>Tempo giusto</i> Ked' som i - šó z re - ge - men - tu do - mó, Stre - to som sa fra - jer - vóč - kó mo - jó. Ser - vus, ser - vus, fra - jer - vóč - ka mo - ja, Čo ro - bie - vaš, ked' som ja ňi do - mu? Ísla komhe, rúčku mi podala, Boskav som ju, prežaloshe plakala, Boskav som ju na ľavo, na pravo, Neplač, že mi srdiečko bolelo. 127
---	--

16.11. 11. számú melléklet: Szlovák ének 128-129. oldal Forrás: GMOSER Györgyné: Bátorság kell a hűséghez (2019)

Tajšó bi som za vojáka, mama moja, aľe veľme ďaleko Tempo giusto Taj-šo bi som za vo-já-ka, ma-ma mo-ja, a-ľe veľ-me ďe-ľa - ko, Tu si na-hav fra-je-rvôe-ku, ma-ma mo-ja, na ko - ho. To vás pro-sim, ma-ma mo-ja, mer-kuj-ťe že na tú mo-ju fra-je-r - ku, Choj-ťe že vi do kos-to-la po-mo-ľiť sa kaž-dú bo-žú ěe-ďe - ľu! Ľí kell menni katonának, édesanyám, jaj, de nagyon messzire, Ít kell hagyni a babámat, édesanyám, nincs kire, Arra kérem, édesanyám, vigyázzon a göndör hajj babámra, Járjanak el a templomba imádkozni minden áldott vasárnap! 128	Ružičke, ružičke, pekňe prekvitajú Tempo giusto Ru-žič-ke, ru-žič - ke, pek - ňe pre - kví - ta - jú, Kím si jich d'jou-čen - ce dô - ka ěe - str - ha - jú. A ja som tak, mi - ľi, pek - ňe pre - kví - ta - la, Kím som sa ja, mi - ľi, s ľe-bô ěe - hľe - va - la. Zanahaj tak, milí, zanahaj tak šecsko, Miluj ti ľen, milí, ľen moje srdiečko. Miluj ti ľen, moje, a ja buďem tvoje, Tak sa mi, milí moj, hľevať ěebud'eme. Ak sa mi, milí moj, ak sa zanaháme, Ver, sa kiškereši veľme veľkvô slaňe, Staňe sa, staňe sa, aľe ěi každimu, Ľen takimu páru, čo sa rozľučujú. 129
---	--

16.12. 12. számú melléklet: Szlovák ének 130-131. oldal Forrás: GMOSER Györgyné: Bátorság kell a hűséghez (2019)

Moja milá, kďeže si mi bola Tempo giusto Mo-ja mi-lá, kďe - že si mi bo - la, Hľa-dav som ťa, ěe - bo - la si do - ma. Tam som pá - sla za Du - na-jom pá - vi, Kďe ěe - rias - li se-ďem ro - kó trá - vi. A na ôsmo riasla d'ateľínka, Tam som si ja pávičke napísala. A tie pávi trafia peknvô peria, Každá zbiera, brez svojho frajera. A ja smutná, ěi mám komu zbierať, Porúčim sa báľem pána Boha, Veď ten dobrý pán Boh šecsko vedľa, Kervo d'jouča mládenci ako ľubia. 130	Nad várošom zasvietilo slňiečko Tempo giusto Nad vá - ro-šom za-svie-ťi-lo sl-ňieč - ko, Mo-ju mi-lú za-bo - ťe - lo sr - d'ieč - ko. Poč - kaj, mi-lá, za-bo - ťi ťa eš - ťe ěi ľem raz, Keď ja bu-ďem kraj-šie d'jou-ča mi-lu - vať. Mama moja, ěi vi o tom to viet'c, Že ten mlád'eneč k nám choďiť ěebud'c. Ak ten mlád'eneč k nám choďiť nigďa ěebud'c, Roztrhne sa moje srce na dvoje. Mama moja, ak bi s'ľe vi ved'ľať, Tak bi s'ľe vi seďem nocó ěespaľi. Tak bi s'ľe vi seďem nocó nigďa ěespaľi, Ľen bi s'ľe mi frajervôčku hľadali. 131
--	--

**16.13. 13. számú melléklet: Szlovák ének 132-133. oldal Forrás: GMOSER Györgyné:
Bátorság kell a hűséghez (2019)**

Ňinto takvó peknvô d'iouča šecké krajini

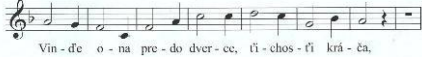
Tempo giusto

Ňin - to ta - kvô pek - nvô d'iou - ča šec - ké kra - jí - ni,

A - ko mo - ja fra - je - rôč - ka na kraj d'ě - ři - ni.

Vin - d'ě o - na pre - do dver - ce, ři - chos - ři krá - ča,

A tak tá - d'ě do kré - miě - ki do to - ho tan - ca.

A keď ona tatam dvôče, tak sa priklaň,
Tu som Ť ja, duša moja, čo si ma žiadať,
Žiadav som ču, milá moja, troška viknúť,
Žebi si ti mala vôľu, viac ráz senka pridť!

132

Jaj, Bože môj, zamračiv sa mňa tento svet

Tempo giusto

Jaj, Bo - že môj, za - mra - čiv sa mňa ten - to svet,

Ňe - na - vrá - ři sa môj fra - jer ňik - da na - speť.

Kím k nám cho - řiv šec - ko som mu u - ve - ri - la,

Čo von vra - vev, že je to tak, šec - ko prav - da.

Ňever, d'iouča, ňever ňikda mláďencovi,
Čo von s tíma falčsníma rečma vrávi.
Lebo kaďdi mláďeňec řen o tom choďi,
Kervô d'iouča, ako na blázna urobi.

U somšedov veľme pekňe prehúdajú,
Šecké d'iouke na mláďencô pozerať.
A ja som si na frajera pohútala,
Rač bi ho ňikda bola ňepoznala.

133

**16.14. 14. számú melléklet: Szlovák ének 134-135. oldal Forrás: GMOSER Györgyné:
Bátorság kell a hűséghez (2019)**

Spíš ti, milí, počuješ

Tempo giusto

Ak ma ňekceš, nahaj ma,
Ak ma ľubiš, buskaj ma!

K ednýj táďeš každi d'ën,
Komže prídeš raz tižďën.

Aj to prídeš v sobotu,
Keď mám veľ'a robotu!

Mám ja šif, prať, poprávať,
Nesťihnem sa zhovárať.

Aľe prídi v nedeľu,
Keď mám bielu halenu.

Aj ti si pekni umiti,
Móreš ma ľapkať po riti!

134

Šej, vínko, vínko červenó

Tempo giusto

Šej, hora, hora, hora visoká,
Šej, hora, hora, hora visoká.
Kľu ťa buďe hora rñuť,
Keď ja buďem mašínavať?
Šej, hora, hora, hora visoká!

135

16.15. 15. számú melléklet: Szlovák ének 136-137. oldal Forrás: GMOSER Györgyné: Bátorság kell a hűséghez (2019)

Ňepi, Anka, Ňepi vína

Tempo giusto

Ňepi, Janko, Ňepi vodu,
Lebo ťi je ťen na škodu.
Aľe sa ti napi vína,
To je dobrá medicina!

136

Eš'ťe si ja, eš'ťe si ja pohár vína vpijen

Tempo giusto

Eš'ťe si ja, eš'ťe si ja pohár vína vpiľaťin,
Eš'ťe si ja, eš'ťe si ja pohár vína vpiľaťin.
Od večera, do rána Ľen sa o ton zhovára,
Že: ja pijen, pijen, pijen, pijen,
Ľen z plného pohára.

137

16.16. 16. számú melléklet: Szlovák ének 138-139. oldal Forrás: GMOSER Györgyné: Bátorság kell a hűséghez (2019)

Našom dvore je zahrádka zel'ená

Tempo giusto

Na - šom dvo - re je za - hrad - ka ze - le - ná,

Tej za - hrad - ki je - sto ru - za ši - po - vá,

Aj tá ru - za veľ - me smut - ňe pre - kvi - tá,

Že som sa ja z mo - jím mi - ľím roz - iš - la.

Vieš ti, milí, keď si ti k nám chodíť, av,

Keď si u nás na lavičky sadá - vav,

Tak si vravev, ja som tvoja, ti si moj,

Ako, že sa zabudíme, bože moj.

Počkaj, milí, veď ti budeš banu - vav,

Keď ja buďem aj krajšího milu - vav,

A mi dvaja sme sa tak milu - vaví,

Precu, sme sa zama - hať mi seľí.

138

Mama moja, ľen mňa ednu máťe

Tempo giusto

Ma - ma mo - ja, ľen mňa ed - nu má - ťe,

Čo - že vi mňa po vó - ľi ňe - dá - ťe?

Ma - ma mo - ja, daj - ťe mi po vó - ľi,

Nak vám kvit - ňem, a - ko ru - za v po - ľi.

139

16.17. 17. számú melléklet: Szlovák ének 140-141. oldal Forrás: GMOSER Györgyné: Bátorság kell a hűséghez (2019)

Ked' som ja bol dvacad'roční mlád'eňec

Ked' som ja bol dva - cad' - ro - č - ní mlá - d' e - ňec,
Vo - lav som si mo - jú mi - lu na ta - ňec.
Tan - cuj, mi - lá, tan - cuj so - mňou,
Ved' ti bu - d' eš mo - ja mi - lá že - na, dob - ré viež!

Tíhí vetrík pofúkuje, preší dážd.
Už sa moja milá zbiera na sobáš.
Tádu, tádu, banda jím hrá,
A moje srce sa len tak puká od žiaľu.

140

Ľebola som veselá

Tempo giusto

Ľe - bo - la som ve - se - lá Od so - bo - t' e ve - ec - ra,
Ľe - bo má maď mo - ja Za fra - je - ra re - ši - la.

Kebi ma lem rešila,
Ale ma aj nabila,
Maď moja neverná,
Shovárať sa mi nechá.

Ale ja to ľudž nedbám,
Jak si ešte povolim,
Ked' gavar k nám príde,
Ja mo dvere otvorim.

141

16.18. 18. számú melléklet: Szlovák ének 142-143. oldal Forrás: GMOSER Györgyné: Bátorság kell a hűséghez (2019)

Šej, dobrí večer, frajervočka moja!

Tempo giusto

Šej, dob - ri ve - čer, fra - je - rvoč - ka mo - ja!
Ked' k vám pri - d' em, na - ve - ki si smut - ná.
Pre - čo si ti, sr - d' eč - ko, žu - žu - ješ?
Šej, ka - ž - di vra - ví, že za - mňo ba - nu - ješ.

Šej, ňebanujem, milí, lem za t' ebó,
Veľa nocke som strávil s t' ebó,
Veľa nocke, zme lem pozerali,
Šej, mi si moje srce zaplakati.

142

Zasiala som bažaličku, zasiala

Tempo giusto

Za - sia - la som ba - ža - lič - ku, za - sia - la,
Ked' sa na - ša ver - ná lás - ka za - ča - la.
Es - t' e na - ša ba - ža - lič - ka ňe - viš - la,
Už sa na - ša ver - ná lás - ka roz - iš - la.

Zasiala som majoráňik, ňevisó,
Čakala som si frajra, ňepriso.
Ag ňepriso, vieť ten ešte môže príť,
Môže moja ešte aj na rozum príť.

143

**16.19. 19. számú melléklet: Szlovák ének 144-145. oldal Forrás: GMOSER Györgyné:
Bátorság kell a hűséghez (2019)**

Prišol som ja našťívaťi, že Aňička, duša moja, čo robíš Tempo giusto Pri-šol som ja na-šťí-va-ťi, že A-ňič-ka, du-ša mo-ja, čo ro-bíš. Za Du-na-jom ša-ti pe-rie, pek-rie ša-ti, du-ša mo-ja, čag vi-ďiš. Čo bi si lem ša-ti pra-la, sej, haj, to je mŕďz, A-le pla-čež aj na-rie-kaš, si-vie oč-ká vi-pla-ka-nie, čag vi-ďiš. Tag si vravev, duša moja, že ma viečne za ženíčku v jesení, Keď dospahe drobní listok, keď dospahe s téj visoké čerešní. Už aj spadó, už aj leži, sej, haj, na zemi, Preca si ma befar nežav za ženíčku, duša moja, v jesení. 144	Širom poli hruška stojí Poco parlando Ší-rom po-li hruš-ka sto-ji, Od po-li je ze-le-ná, Pod ňom sto-jí mo-ja mi-lá Veľ-mé vi-pla-ka-ná. Čo tak plačeš, čo nariekaš, Milá dušička mojá? Vezni ručník a utri si Tvoje sivie očka. Čo bi som si utierala, Veď ešte plakať budem, Aj to šecsko za tu vinu, Že tvoja ňebudem. Ag ňebudem? moja žena, Budem? mojho bratová, Preca budem? mojom rod'c, Moja najmilešia. 145
--	--

**16.20. 20. számú melléklet: Szlovák ének 146-147. oldal Forrás: GMOSER Györgyné:
Bátorság kell a hűséghez (2019)**

Nebud'em tag robit' Ne-bu-d'em tag ro-bit', A-ko som ro-bic-vav, Že bi ak má mi-lé K paj-tá-šov cho-die-val. Pajúši zahrali, A ja som sa d'íval, Od veľkích, od žiaľu Domov som sa zberav. Keď som domov prišó, Sadol som si pod pec, Tak som sa viplakav, Ako mali chlapec. 146	Strat'ila som si zrkalko Stra-tí-la som si zr-kal-ko, Ne-viem, že mi vi-pad-lo, Čí f'kos-to-le, či f'tan-ci, Najš-li mi ho mlá-d'en-ci. Kto ho najšó, nak ho dá, Nak sa so mnó ňeskavdá, Čo ja náďem, ja ta dím, Ja sa zňikim ňeskavdám. 147
---	---

16.21. 21. számú melléklet: Szlovák ének 148-149. oldal Forrás: GMOSER Györgyné: Bátorság kell a hűséghez (2019)

Tag mi vravev edon chlapec

Tag mi vra - vev e - don chla - pec,

Ze ja ne - viem chle - ba - na - picel,

Tren - či, Tr - ňá - va, ru - ža vo - ňá - va, Du - ša mo - ja.

Takí sa mi cipó udav,
Pod kôr komu kacur dúdav,
Trenčí, Trňáva, ruža voňáva, Duša moja.

148

Ket som išó po kecelskej ulici

Ket som i - šó po ke - cel - skej u - li - ci,

Po pol - no - ci dve ho - dī - ňi od - bi - li,

Už sa žc - ny scho - vá - ra - li po ces - ťe,

Všec - ke vra - via, žc i - d'cm od ne - ves - ťe.

Nejd'em, hejd'em, žetnícke, od ňevest'c,
Jesto pre mňa ot Keceli d'rouence.
Ot Keceli pekne d'rouke chovajú,
Hortom, dolhom konci pára ňimajú.

149

16.22. 22. számú melléklet: Felmérés a 10-12 éves korosztályú gyerekek körében

1. Tudjátok-e, hogy milyen nemzetiségű ősökkel rendelkeznek Kiskőrös lakói?
2. Milyen módon őrzik a hagyományokat a városban?
3. Ti részt szoktatok-e venni hagyományőrzéssel foglalkozó csoport, egyesület munkájában?
4. Ismeritek-e azokat a helyeket, múzeumokat, épületeket, ahol találkozhattok hagyományőrzéssel?
5. Vettetek-e már részt szlovák nemzetiségi napokon?
6. Ismertek-e olyan személyeket, akik viseletet gyűjtenek, vagy hagyományőrzéssel foglalkoznak?
7. Milyen ételeket ismertek, amik szlovák eredetűek?
8. Szívesen részt vennél egy ilyen jellegű szakkörön vagy foglalkozáson?

Szakdolgozat Plágium- és Nyilvánossági nyilatkozata

Név: Szőgyi Tímea
Oktatási azonosító: 73347766070
Neptun-kód: QAQ9V6
Kar: NJE Pedagógusképző Kar
Képzés kódja: P-TAN-BA-L
Képzés neve: tanító
Képzési szint: alapképzés (BA/BSc/BProf)
Munkarend: Levelező
Képzés helye: Kecskemét

Szakdolgozat címe: Kiskörös város népi hagyományai a szlovák örökség jegyében
Hozzájárulok a szakdolgozatom nyilvánosságra hozatalához, továbbá ahhoz, hogy az
Egyetem a TVSz 77/A. § (2) bekezdésében foglaltak szerint eljárasson.

Kijelentem, hogy
fenti címen elkészített szakdolgozatomat önállóan készítettem el
a szakdolgozatot más felsőoktatási intézményben illetve egyetemünk más karán nem
nyújtottam még be
a szakdolgozatban szerepeltetett – más szerzőktől származó – gondolatokat és idézeteket
tudományos munkához méltóan, megfelelően jelöltem meg.

Hozzájárulok, hogy szakdolgozatomat/záródolgozatomat elektronikus plágium vizsgálaton
átfuttassák.

Kelt: Kiskörös, 2022.04.14.

Szőgyi Tímea